

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ≡

ΦΥΛΛΑΔΙΑ 1-4. ΑΘΗΝΑ - 1927.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΦΥΛΛΟ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΑΔΩΠΕΚΗΣ, 13 ΑΘΗΝΑ.

“LOGOTECHNIKI EPITHEORISSI,”
("REVUE LITTÉRAIRE,")
MENSUELLE
Rue Alopekis, 13 Athènes.
GRÈCE

ΑΡ.1-ΦΛΕΒΑΡΗΣ 1927

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ
Για τὸ Ἐσωτερικόν: Δρ. 50.
Για τὴν Αἴγυπτον καὶ Κύπρον, Σελ. 5.
Για τὰς ἄλλας χώρας Φράγμα χρ. 8.
ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡ. 4. (ΓΡ. 412)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΛΕΩΝΙΔΑ ΠΑΓΑΙΔΗ : Ἐπανάσταση.
ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑ : Στὸ θάνατον νεκροῦ ποιητῆ.
ΓΛΑΥΚΟΥ ΔΑΙΦΕΡΗΝ : Ἀσυρeriά.
ΙΩΑΝΝΗ ΓΡΥΠΑΡΗ : Ἰντερμέδιο.
ΛΕΟΝ. ΚΟΥΚΟΥΛΑ : Ἐλεγεῖο.
ΓΙΑΝΗ ΑΓΚΥΛΟΥ : «Κατὰ τὸν ὄρθρον».
ΠΥΘ. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ : Πέρα-πέρα.
ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ : Οἱ Ψαράδες.
ΚΑ. ΚΑ : Ἡ νέα Ἑλληνικὴ Τέχνη· Ἀσπериάδης.
ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ : Τὸ «Ἰπόμειο» τοῦ ἄστρο-
γέφυρα. Μελέτη.
ΠΕΤΡΟΥ ΧΑΡΗ : Ἀπλὰς Σκέψεις. Τὸ ἀνοικτὸ πεδίο
καὶ τὸ ὑπόστεγον.
ΣΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ
Η ΕΚΔΟΤ. ΚΙΝΗΣΗ τοῦ 1926.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΑ

Ἡ «Λογοτεχνικὴ Ἐπιθεώρηση» σημαδεύει τὸ δρόμον τῆς μέσα σὲ μιαν ἐποχὴ, γιὰ τὴν τέχνην, παραγμένην, νευρικὴ καὶ ἀνήσυχον. Ὅσοι πιστεύουν τὸ αἰσθητικὸ φαινόμενον σὰ μιαν ἀναγκαστικὰ λεπτομέρεια, τοῦ ὅλου κοινωνικοῦ φαινομένου καὶ ἀναπόφευκτη συνέπεια, σὸ ἐπιπέδο τῆς τέχνης, τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν κλινοσπῆν, δὲ θὰ δυσκολευτοῦνε νὰ βροῦν τὴν ἐξήγησιν τῆς παραπάνω φράσης μας. Ὅταν ὁ σκελετὸς μιᾶς κοινωνίας ἀναπτύσσεται ἢ ἀνατρέπεται συμπαρασύρει μαζί του πλῆθος ἄλλων φαινομένων, συνδεδεμένων ἀναπόσπαστα μὲ τὴν κοινωνικὴν ζωὴ, ἔνα ἀπὸ τὰ ἑποια εἶναι καὶ τὸ αἰσθητικὸ φαινόμενον. Ὁ τεχνίτης εἶναι ὁ καθρέφτης τῆς ἐποχῆς τούτου. Ἡ παρατηρούμενη σημερινὴ ἀσπериά τῆς τέχνης στὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ ἀναγκαστικὸ ἐπακολούθημα τῆς μεταπολεμικῆς ἀστάθειας πὸ ἀπλόηθης παντοῦ.

Σ' ὅλο τὸν κόσμον σχεδὸν γίνεται μιὰ τρομακτικὴ πάλιν, πάλιν ἀτόμων, πάλιν τάξεων, πάλιν ἰδεολογικῶν ρευμάτων. Ἡ διανόσῃ τῆς προπολεμικῆς καὶ πολεμικῆς ἐποχῆς περνᾷ κριταίμας καὶ ἀποφασιστικὰς στιγμὰς.

Ὅσοι νοιώθουν τὴ ζωὴν σὸ μεγάλο ἀνάδραμον τῆς μπαινοῦν πρωτοπόροι ἐνὸς ἀνθρωπιστικοῦ καὶ ἀναμορφωτικοῦ ἀγώνου. Ὁ ἀγὼνας αὐτὸς βροικε τὴν ἐκδήλωσίν του καὶ σὸ πεδίο τῆς τέχνης γενικὰ. Ἔτσι καταλαβαίνουμε τὸ γιατί ἡ σημερινὴ τέχνη εἶναι πρῶτ'

ἀπ' ὅλα ἀνήσυχον καὶ παραγμένην καὶ γιατί κ' ἐδῶ κάτου στὴν Ἑλλάδα, πλὴν στὴν κακορριζικὰ καὶ τὴν ἄθλια εἰκόνα τοῦ καθόμιρον ὑστερισμοῦ πὸν παραδέρνει τὴ Νεοελληνικὴ λογοτεχνία, ἐλέπουμε καὶ τὰ νέα ἐπεταγμένα πὸ τὰ θοοὺν πνοὰς καινοφροῦς. Ἰσως, μὲ τὰ λόγια μας αὐτὰ, ν' ἀνοίγουμε κάποιο θέμα γιὰ τὴς ἠθικὰς κατευθύνσεις τῆς Τέχνης πὸν ἀργότερα θάχομε τὴν εὐκαίρια ν' ἀναπτύχομε καὶ νὰ διατυπώσομε τὴς ἀντιλήψεις μας. Κι' ἀκόμα, σὸ ἴδιο θέμα, μπορεῖ ν' ἀνοίχτει καὶ μιὰ παρέθεση γιὰ τὴς μελλοντικὰς κατευθύνσεις τῆς τέχνης πὸν γιὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ ὅποιος μελετᾷ τὸ αἰσθητικὸ φαινόμενον καὶ κατορθώνει νὰ τὸ ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ μεταφυσικοῦ καὶ νὰ τὸ συμπλέκει μὲ τὴς καθάρεις καὶ ἀπράνταχτας σχέσεις αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ πὸν διέπουν κάθε φαινόμενον, δὲ θῆναι ἐξαιρετικὰ δύσκολον νὰ καθορίσει. Μὰ σὸ σύντομον αὐτὸ προεσαγωγικὸν σημεῖωμα δὲν ἔχομε καμιά πρόθεση ν' ἀνοίχομε σ' ἐπιστημονικὰς διερευνήσεις ἀπάνω στὴν κριτικὴ καὶ τὴν κατευθύνσιν τῆς Τέχνης. Ἐκείνο πὸν θέλομε νὰ πῶμε εἶναι τοῦτο: Πὸς ἢ «Λογοτεχνικὴ Ἐπιθεώρηση» ἔχονται διχθεῖα συναίσθησιν τοῦ προορισμοῦ τῆς Τέχνης σὸ μιαν ἐποχὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀπολυτρωτικὴν, προσθέτει τὴς μικρὰς, σήμερα, δυνάμεις τῆς σὸ σκοπὸ.

Ἡ «Λογοτεχνικὴ Ἐπιθεώρηση» ἔχει τὴν ἐλπίδα πὸς θὰ συγκεντρώσει σὸ λίγο μέσα στὴς σελίδες τῆς ὅτι καλὸ καὶ γέρο ἔχει νὰ ἐπιδείξει ἡ Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία. Χωρὶς ἄλλες ὑποσχέσεις—ἐκίχομε ποιὰς δυσκολίας σημάδευον τὸ δρόμον μας—ἢ «Λογ. Ἐπ.» ἀνοίγει σήμερα μιὰ σταδιοδρομία. Θὰ εἶταν ἀρκετὰ παράτολμον νὰ προσημάνομε ἂν ἡ σταδιοδρομία τῆς αὐτῆς θῆναι μεγάλῃ ἢ τὸ ἀντίθετον. Ἐχομε ὅμως τὴν πίστην καὶ τὴν ἐλπίδαν καὶ μ' αὐτὰς προχωροῦμε.

Καὶ μιὰ ἀναγκαστικὰ προσημείωσις: Ἡ «Λογ. Ἐπιθεώρηση» θὰ ὑποδέχεται πάντα τὴν παραγωγὴν τῶν νέων μὲ ἀρετὴν εὐμένεια. Ἀπόδειξιν τὸ πρῶτον-πρῶτον φύλλον τῆς πὸν πλὴν μὲ τὰ ὄνματα ἐκεῖνα πὸν ἔχουν πάρει πᾶν τὴ θέση τους μέσα στὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα ἐμφανίζει καὶ ἐλόττελα νέχ πὸν ὑπόσχομαι καλύτερον ἀβρίον.

Ε Π Α Ν Α Σ Τ Α Σ Η

«Χρειάζονται στήθη γερά για να δεχτούν άφοδα
τόν κατάψυχρο βορρά της Ήπανάστασης».

ΛΕΩΝ ΤΡΟΤΣΚΥ

I

Μακρονά βροντᾶς, μὰ σίμωσες πέρ' ἀπ' τὴν Ἄσπρη Χώρα
ἀνεμοκύντη χαρὰ πὸν λάμπεις ὄλο βύσση...

Νύχτια σηκώθης στὰ βουρά καὶ κατεβαίνεις τώρα
μέσ' ἀπὸ λαγκαδιᾶς κρυφῆς καὶ ἀπὸ καινούργια δάση...

Μεστοὶ πολὺ μου οἱ λογισμοὶ μὲ τὴν ἀπαντοχὴ σου,
Μητέρα καὶ Ὀδηγήτρα μου, Ἀδερφή μου καὶ Ἐρωμένη...

Κι ἀνάγαν ὄλες οἱ φωτιᾶς στὴ μυστικὴ πομπὴ σου
καὶ μοῦ κνελῶσαν τὴν ψυχὴ, γεροτὴ πὸν σὲ προσμένει...

Λόγια δὲν ἔχω τεχνικὰ μηδὲ ψευδὰ στολίδια
καὶ οὔτε φορῶ τὴν ἄλικη στολὴ μου νὰ δεχτῶ Σε,

μόν' ἔβαλα σιὰ χέρια μου τὰ πετροδαχτυλίδια
τῆς ἔγνοιᾶς καὶ πορεύομαι σ' Ἐσὲ καὶ χαμετῶ Σε...

II

«Καλῶς ἦρθες σ' ἐμέ, Κυρά, μακρονάτε ἀργοφασμένη
μὲ τῆς Ροδῶς Ἀνατολῆς ντεμένη τὴν πορφύρα,
μὲ τῶν χρυσῶν μεσημεριῶν τὰ μάγια σκεπασμένη,
μὲ τὴ μαθιὰ τῆς ἀστρωτῆς χαρᾶς ἀνθοπλημμύρα...
Καλῶς ἦρθες, Πασίχαση, καβάλλα σὲ λιοντάρι,
μὲ τὸ σκουτάρι, τὰ σπαθὰ καὶ τὴ φωτιὰ στὸ μάτι
καὶ ὁ λιόντας Σου κοιτάει στηλὰ τὸ ἡμ-ρινοῦ φεγγάρι
ὡς πάει ρεμβῶ νὰ θροναστειὲ σὲ φιλητισὶ παλάτι!...
Καλῶς ἦρθες, τρεμάμενη σι' ἀγέρια πὸν πνικῶσαν
μὲ καλοκέλευδων πουλιῶν φανοῦλες, καὶ Ἀρμονίας
μέλια ἀπ' τὰ φύλλα τὰ ξανθὰ σταζ' οβολοῦν καὶ σκῶσαν
ψαλιούς τ' ἀσημοκούδοννα τῶν κάμπων νέας λατρείας...
Καλῶς ἦρθες καὶ τ' Ὀνειρο τὸ μέγα μ' ἔχει ζῶσει
σὰ χρυσοπράσινη στεφιά, γυαλοὶ πάμφωτοι γέρω
καὶ τῆς Ἀλήθειας τὰ κλειδιά μὲ πίστη μούχεις δώσει
νὰ πάρω ἀπ' τὰ κατώγια τῆς τὴν Ἀρετὴ νὰ στείρω.....»

III

Κ' ἐγὼ εἶμαι τώρα πὸν χερμῶ σφάναγα ν' ἀλαλάξω
πὰ σὲ κορφῆς ἀπάτητες, σὲ κάμπους μέσα στείρους

πὼς ἦρθες καὶ πὼς ἔφτασες καὶ μ' ἀποινὰ θὰ τάξω
γοργὸ σεφερί καθαροῦ στὸ βοῦρκο καὶ στοὺς χοίρους...

Καὶ θ' ἀνεβῶ στοῦ λιόντα σου τὴ γάχη καὶ θὰ βάρω
ἄτρομα τὸ σκουτάρι σου καὶ ὁμοια ἄτρομα θὰ σφίξω
τὴ σπάθα σου στὴ χούφτα μου καὶ κάθε πλάνο λάλο
θὰ τοὺς σωπάσω καὶ βραχνᾶς τὴν Ἀμαρτία θὰ πνίξω...

IV

Ἦμουν ἐγὼ ποῦμουν κιωτῆς;—τὶ ἦμουν θ' ἀναρωτιέμαι!
Ἦμουν ἐγὼ ποῦμουν φοινᾶς τ' Ἀνθρώπου καὶ τῆς Γῆς του;
Ἦμουν ἐγὼ πὸν δούλευα σκρυφτὸς γιὰ νὰ ξεχνιέμαι
κ' ἔγινε τ' οὐρανοῦ φωτιὰ καὶ βρόντος τῆς ὀργῆς του;

V

Κι ἀπὲ ἕνα πλήθος ἀγαθὸ θὰ γίνουμε, νὰ πᾶμε
—ρίχνοντας στοὺς ἀνέμους Σου σινύλια τίς κρυγῆς μας—
πέρα σὲ χώρες ἄγανες καὶ ὀλοῦθε θὰ ζητᾶμε
φῶς μὲς στὸ φῶς, ροδόγελα στὶς ὑνοφαντασιᾶς μας...!

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΝΕΑΡΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Κροῦσε, κιθάρα πένθιμη, τίς θλιβερῆς χορδῆς σου,
ὦ! δὲ θὰ ξαναἰδῶ ποτε τὸ φίλο πὸν ἀγαποῦσα
Ἀδτόν ἢ γῆ τὸν σκέπασε καὶ τότε τρώει τὸ χῶμα,
μὰ πὲς τὸ μοιρολόδι του νὰ τὸν θρηνήσουν καὶ ἄλλοι.

Τὰ πλούτη δὲν τὰ ὀρέχτηκε καὶ πὸν οἱ πολλοὶ σ' ἐκεῖνα
δουλεύουν, καὶ ματώνονται, καὶ λέχονται, καὶ τρέχουν,
κ' ἢ πείνα τους ἢ ἀχώριταγη ὄσο κι' ἂν τρώνε αὐξάνει
καὶ μῆτε τοῦ Ἄρη ἐξήλεψε παλληκαριᾶς καὶ δόξες,
γιατ' ἔχει ἀπαίσια τὴ μορφή, μ' αἶμα πηχτὸ βαμμένη,
καὶ μὲ μοσχὸς καὶ μ' ἴδρωτες πολλοὺς, καμμένη ἀπ' ἥλιους,
καὶ τίς μορῆς τίς κανκησιᾶς μορῶς φορεῖ κορῶνα
Μὰ τὴν κορφή τοῦ Παρνασοῦ νοσταλγικὰ ἐκοιτοῦσε
πῶχει ροδέσιο χάρωμα κ' ἔχει γιουλένο δεῖλι,
κ' ἔλεγε: «Ἄχ! πότε νῆφτανα νὰ τὴν ἀνέβω ὁ μαῦρος,
νὰ ἰδῶ τὸν κάμπο ἀπὸ ψηλὰ πὼς ἦρεμα πλαγιάζει,
καὶ ἄπάνω του πὼς λάμπουνε τοῦ μαύρου ἀνθρώπου οἱ κόποι.

Ἄχ! πότε τὴν ψηλὴ κορφή τοῦ Παρνασοῦ ν' ἀνέβω,
νὰ ἰδῶ καὶ τὰ μικρὰ χωρὰ μὲ τὰ λευκὰ σπιτάκια,
πὸν κατοικοῦν οἱ χωρικοὶ καὶ ζοῦν μὲ λίγες ἔγνοιες,
πὼς στέκουνε καὶ ρείθονται σιμὰ στὰ ριζοβούνια,

και πώς άπάνω τους σκιρτά τὸ γαλανὸ τὸ γέλιο.

"Αχ! πότε τὴν ψηλὴ κορφή τοῦ Παρνασοῦ ν' ἀνέβω,
σὲ κρούα βρυσσοῦλα νὰ λουστῶ, νὰ πιῶ, νὰ ξαποστάσω,
πνοὴ νὰ πάρω τρίαβαθρὴν ἀπὸ καλάριο ἀγέρα,
νὰ μοῦ σκιρτήσῃ κ' ἡ ψυχὴ στὰ πικραμένα στήθια,
καὶ τῆς ψυχῆς τὸ σκίρτημα στὰ μέλη νὰ γροκίῃσω,
φτερά κρυφὰ νὰ στολιστοῦν, πολλὴ λαφροὶά νὰ γένουν,
γιὰ ν' ἀκλουθοῦν τοὺς πόθους μου καὶ νὰ δηγοῦν τὸ σῶμα.

"Αχ! πότε τὴν ψηλὴ κορφή τοῦ Παρνασοῦ ν' ἀνέβω,
ν' ἀκούσω τὸ κελάρισμα καὶ τῶν νερῶν ποὺ τρέχουν
παρόμοια γοργοκίνητα σὰν τὴ ζωὴ τ' ἀνθρώπου,
κ' ἴσως τὴ μυστικὰ λαλιὰ ποὺ μονομουρξίζουν νοιώσω
καὶ ποὺ γροκίοντας παίρνουνε τὰ χόρτα τόση χάρη,
τὰ χόρτα, τ' ἄνθια, τὰ δεντρά καὶ τὰ κλαριά φουντιώνουν
καὶ προσκαλοῦνε τὰ πουλιὰ, ποὺ ἀδίδαχτα ἀρχινᾶνε
καὶ ψάλλουν στὰ μαγιάριλα μαγευτικὸ τραγοῦδι.

"Αχ! πότε τὴν ψηλὴ κορφή τοῦ Παρνασοῦ ν' ἀνέβω,
μήπως τῆς μάννας Πλάσης μας καὶ τὸ τραγοῦδι ἀκούσω,
π' ὅποιος τ' ἀκούσει αἰσθάνεται καὶ τὰ κρυφὰ τοῦ Κόσμου,
κ' ἔπειτα βλέπει ἀμέριμος τὴ Ζῆση καὶ τὸ Χάρο,
θεοτικὰ μὲ τ' ἄφραστα τῆς Ζωοπηγῆς θρεμμένος
ν' ἀκούσω, καὶ σιγὰ-σιγὰ ξεστήθουν νὰ τὸ μάθω,
κι' ἀλέκρια μὲ τὴ λύρα μου νὰ τὸ χτυπάω πολλὴ ὥρα
κάτω στὸν κάμπο, κ' οἱ πολλοὶ πολλὴ ὥρα νὰ τ' ἀκούνε,
νὰ λησμονοῦν τίς ἔγνωε τους καὶ τὰ πολλὰ φαρμάκια,
κ' εἰρηνικὰ νὰ ὑπώνεται στὸν οὐρανὸ ἡ ψυχὴ τους.

"Αχ! πότε τὴν ψηλὴ κορφή τοῦ Παρνασοῦ ν' ἀνέβω,
νὰ ἰδῶ τίς Μοῦσες ρυθμικὰ πῶς σέρνουν τὸ χορὸ τους,
ν' ἀκούσω αὐτὲς ποὺ ξαναλὲν τοῦ Φοῖβου τὸ τραγοῦδι,
καὶ πῶς ἀπὸ τὴ λύρα τους κ' ἡ ἁρμονία κυλάει,
ποὺ ἀδίδαχτη ξαπλώνεται στὴν πλατωσιὰ τοῦ ἀλείου,
κι' ὄλο τὸ Σύμπαν ἀκλουθᾷ στὴ μυστικὰ λαλιὰ τῆς,
καὶ κάνει ἀνάπνια τὸ ρυθμὸ καὶ δένεται μαζί του.

"Αχ! πότε τὴν ψηλὴ κορφή τοῦ Παρνασοῦ ν' ἀνέβω;»

Τέτοια στὰ σπλάχνα του ἔτρεφε καὶ τολμηρὰ ἐπερπάει,
μὰ ὁ Χάρος τὸν ἐφτόνεσε σὰ στὰ ριζὰ ἐπατοῦσε.

Κρούσε, κισθὰρα πένθημη, τίς θλιβερὲς χορδὲς σου,
καὶ πὲς τοῦ φίλου ποὺ ἔβρυσε μὲς στὸν ἀνθὸ τῆς νιότης,
καὶ πὲς τὸ μοιρολόι του γιὰ νὰ τὸν κλάψουν κι' ἄλλοι,
ποὺ τὴν κορφή ἐποθύμισε τοῦ Παρνασοῦ ν' ἀνέβῃ,
κι' ὁ Χάρος τὸν ἐφτόνεσε σὰ στὰ ριζὰ ἐπατοῦσε.

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Liberté vo cantando ch'è si cara
come sa chi per la vita rifinta.

ΔΑΝΤΗΣ

Τὰ ὄσα γράφω σήμερα εἶναι ἀπὸ κείνα ποὺ γίνονταν χτές, εἶναι ἀπὸ κείνα ποὺ ἀσφαλῶς, μὰ καὶ ποὺ δὲν πρέπει, θὲ νὰ γίνονται κι' αὔριο. Ἔτσι κι' αὐτὴ μου ἡ ἱστορία γίνθηκε κάποτε στὴν Ἀλεξάνδρεια τότες ποὺ ζοῦσα κ' ἐγὼ κεί πέρα. Τὸ γκαρσόνι καθὼς μᾶς σέρβριε τὸν καφέ, μᾶς τὸ ψιθύρισε! Γυρίσαμε διακριτικὰ καὶ τοὺς εἶδαμε. Οἱ μυστικοὶ Ἐκκολοθηγάσαμε τὴν κουδέντα μας καὶ λησμονηθήκαμε, ἐγὼ κι' ὁ ἀξέχαστος φίλος, ἴσα μὲ τὴ στιγμή ποὺ ὁ ἴδιος ὁ διευθυντὴς τοῦ ἐξοχικοῦ κείνου κέντρου μᾶς διάκοψε.

—Σὰς παρακαλεῖ ὁ Ἰμπραχὴμ Χάσαν! καὶ μὲ τὸ μάτι μᾶς εἰδειχνε ποῖδες ἦταν ἀπ' ἔλους. Βέβαια δὲν εἶχαμε καμιά ἀντίρρηση. Αὐτὸ δὲ καὶ μόνοι μας θὰ τὸ κάναμε.

Ὁ Ἰμπραχὴμ Χάσαν, ἀρχηγὸς τῆς μυστικῆς σωματοφυλακῆς τοῦ Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου πλησίαισε, καὶ καθὼς ἀπὸ τὸ ὕψος ἐνοιώσα, φαινόταν εὐχαριστημένος γιὰ τὴ στάση μας, στάση δυὸ νέων Ἑυρωπαίων, ἀπέναντι στὸ ἄκουσμα τοῦ ὑψηλοῦ κυριάρχου του. Ἐβγάλε τὸ ρολόι του καὶ μᾶς εἶπε: Σὲ 5 λεπτά.

Ἐπρεπε τότες ἔμεῖς νὰ χαιρετίσουμε τὸ σουλτανικὸ αὐτοκίνητο.

Ὁ πλατὺς δρόμος τῆς προκουμαίας, ὁ ἔρημος πρὶν, γέμιξε κίνηση τώρα. Ἐπιπποὶ καὶ πεζοὶ χωροφύλακες κάθε λίγη ἀπόσταση γαντοφορεμένοι φρουροῦσαν. Καὶ ἄστυνομικοὶ σὲ μοτοσυκλέττες ἀνεβοκατέβαιναν καὶ πολλοὶ σταματοῦσαν νὰ δώσουνε ἢ νὰ πάρουν πληροφορίες κι' ὁδηγίες ἀπὸ τὸν Ἰμπραχὴμ Χάσαν.

Καὶ νὰ φαντασθῆ κανεῖς, πῶς αὐτὴ ἡ κίνηση ἦτανε μάταιη καὶ περιττὴ! Γατὶ ὁ Σουλτάνος ποτὲ δὲ διάτρεχε σοδαρὸ κίνδυνο. Ἀπολάβαινε τὴν ἀγάπην τῶν ὑπηκόων του, τὴν πιὸ ἀσφαλισμένη κ' εἰρηνικὴ ἀγάπη, ποῦναι ἡ ἀγάπη τῆς ἀδιαφορίας. Ἡ πολιτικὴ ἀκρόμα δὲν εἶχεν ἀναστατῶση τοὺς φελλαχικοὺς πληθυσμοὺς. Κι' ἀναγνώριζαν μοιρολατρικὰ ἕνα Σουλτάνο. Τὸ αὐτοκίνητο τῆς Ἵψηλότητος του πέρασε τρέχοντας ἀκλουθημένο κι' ἀπὸ τὸ τῆς ἀσφάλειας. Ὅρθιοι χαιρετίσαμε, καὶ μπορούσαμε πάλι μὲ τὴν ἀποχώρηση τῶν περιέργων γκαρσονιῶν, ποὺ μαζῶχτηκαν νὰ δοῦνε τὸ Σουλτάνο, νὰ ἐκναρχίσουμε τὰ θέματα μας.

Ἵπαρχε τίποτα δουλικὸ σὲ ὅλα αὐτά; Βέβαια ἔχι! θὰ μ' ἀποκρινόνταν ἔλοι. Πράματα τυπικὰ ποὺ στίς πιὸ φιλελεύτερες χώρες γί-

νονται καθημερινὰ, καὶ κανένας δὲ ζήτησε νὰ διαμαρτηροῦθῃ.

Μα γιατί τὰχα ἔμεῖς ἐπρεπε νὰ χαιρετίσουμε τὸ Σουλτάνο;

Μὰ τὸ θέμα μου δὲν εἶναι αὐτὸ. Ἡ καλύτερα πρέπει ἀλοιώτικα νὰ τὸ ἐκφράσω.

Ἐνα παλῆδ ἀραβικὸ ρητό, ποὺ εἶναι πηξίδα τῶν Μουσοουλμάνων λέει, τρία πράματα νὰ κάμνη ὁ καθένας: Νὰ φυτέψῃ ἕνα δέντρο καὶ νὰ βρῇ μιὰ πηγὴ γιὰ τοὺς ὀδοιπόρους, νὰ κἀνη ἕνα παιδί καὶ νὰ γράψῃ ἕνα βιβλίον.

Μὰ ὁ φτωχὸς κι' ἄθλιος φελλάχος ποὺ θὰ σὰς πῶ τὴν τραγικὴ του ἱστορία, δὲ θὰ μπορεῖε τίποτα νὰ ζηλέψῃ. Μὲ τὸ θάνατό του, ὁ Μωάμεθ θὲ νᾶνοιγε τοὺς οὐράνιους κόλπους του νὰ δεχτῇ τὸν ἀγνότατο πιστὸ του. Εἶχε ἐφτά παιδιὰ, καὶ στὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἀφιερῶθηκε δολόκληρος στὴν προσευχὴ καὶ τὴ νηστεία. Ἐκεῖ κάτου εἶχε στήση μιὰ πρόχειρη καλύδα, στὴν ἄκρη τοῦ ἔρημου δρόμου καὶ ζοῦσε. Μιὰ πιθαμὴ δροσεροῦ ἴσκιου, στὰ μεσημέρια, ποὺ ὁ κάθε πιστὸς θὰ μπορούσε νὰ φυλαχτῇ, θὰ μπορούσε νὰ βρῇ κρύο νερό, ποὺ κουβαλοῦσανε τὰ γεροντικὰ του πόδια ἀπὸ τὴ μακρυνὴ βρῆση. Κι' ὅλα γιὰ τὴν ψυχὴ του. Καὶ ἔτσι περνοῦσε ὁ εἰρηνικὸς τὸ βίος, μὲ τὴν προσμονὴ τοῦ θανάτου, μὲ τὴν ὄνειροπέληση τῆς ὑπερκόσμιας εὐδαιμονίας καὶ γαλήνης...

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἡμέρας εἶχε τελειώση. Ὁ Σουλτάνος εἶχε περάση, κι' ὁ Ἰμπραχὴμ Χάσαν θὲ νᾶφειγε σέρνοντας κι' ἔλους μαζὶ του τοὺς μυστικούς, ποὺ συγκεντρώθησαν γύρω του. Μὰ ἕνας γελώντας μετᾶφερε τὴν πληροφορία γιὰ τὸ πάθημα τοῦ ἀγνωστοῦ γέρου.

Βέβαια δὲν ἦταν τίποτε σπουδαῖο, καὶ προπάντων δὲν ἔφταιγε διόλου ὁ γέρος. Μ' αὐτὸ ἦταν κάτι. Μιὰ ἀφορμὴ γιὰ νὰ δεῖξῃ τὴν Ἡράκλεια δύναμή του ὁ Ἰμπραχὴμ καὶ μαζὶ τοῦ προορισμοῦ του τὴ δικαιολογία. Ἵσως ἀκόμα τὸ ἐπεισόδιο τοῦτο, νᾶτανε κι' ὅτι χρειάζεταν γιὰ νὰ διακόψῃ τὴ μονότονη ἐξέλιξη τῶν καθηκόντων του, καὶ τὴν ἀνιαρτότητα τῶν ἡμερῶν του. Ὁ γέρος λοιπὸν κουβαλοῦσε δυὸ στάμνες νερό. Μέλο ποὺ ὁ ἄστυνομικὸς τὸν διάταξε νὰ σταθῇ, μέλο ποὺ τὸν εἰδοποίησε πῶς θὰ περνοῦσε ὁ Σουλτάνος, ἀντι νὰ πέση στὴ γῆς, ἀποκόπησε νὰ σταυρώση τὸ δρόμο του. Τὸ Σουλτανικὸ αὐτοκίνητο λίγο ἔλειψε νὰ τὸν κόψῃ! Γιὰ φαντάσου τὸν παληόγερο.

Ὁ καὶ νὰ βλέπετε πιὰ στὴν πρόχειρη ἐκείνη ἀνάκριση ποὺ τοῦ ἔκανε ὁ Ἰμπραχὴμ Χάσαν! Καθὼς φάνηκε νᾶρχεται ὁ γέρος τρέμοντας καὶ χλωμὸς σὰν νεκρὸς ἀπ' τὸ φόβο του, ἀδύ-

νατο σου σ'επεινε να μην τότε σπλαχνι-
σής. Έπεσε κάτω στα πόδια του αδιστηρού
δικαστή του και με δάκρυα στα μάτια, φίλοσε
τὸ χῶμα τῶν παπουτσιῶν του. Ὁρισμένως
ποτέ στη μακρόχρονη ζωὴ του δὲν εἶχε ἐρθῆ
ἀντιμέτωπος μὲ τὸ νόμο. Ἴσως στὴ λαϊκὴ
φαικασία του ἡ ἀδέκαστη αὐτὴ ἀφηρημένη ἐν-
νοια, νὰ περιστάνωταν ποῖς ξαίρει μὲ ποιὰ
μορφὴ φρικιαστικοῦ τέρατος, ποῦ καὶ μόνο τὸ
ἀντίκρουσμα του σοῦ παραλυοῦσε τὴ δύναμη.
Θὰ πέρασε τὴ ζωὴ του κάτω ἀπ' τὴ σκῆλα
τὴν ὕψρῃ καὶ σκοτεινὴ ἐνὸς πλοῦσιου μεγάρου
θυρωρῆς. Ποτὲ δὲν εἶχε συγκρουστῆ μὲ τὴν ἐ-
ξουσία. Ποτὲ δὲν ὑπολόγιζε μὴ τέτοια κατὰ-
στασι, γιὰ τὴν ἐαυτὸ του. Κ' ἐνῶ τὰ μάγουλά
του τὰ στεγνά, μὲ τὰ δάκρυα του ἀδελκόνον-
ταν, κρατοῦσε τὰ μάτια του χαμηλά, μὴ τολ-
μώντας ν' ἀντικρῶσῃ τὸ δῆμιό του, καὶ ψιθύ-
ριζε μόνο τὸ «Ἄλλάχ!».

Ὁ Ἱμπραχὴμ Χάσαν τὸν ἐδριξε στὴν ἄ-
γνωστῆ μου ἀρχαϊκὴ τους γλώσσα καὶ τρα-
βοῦσε τὰσπρα μαλλιά του. Τὸν ἔφτυσε καὶ
τόνε κλώτσησε, κείνος τρεμούλιαξε ἔπως μι-
κρὸ σκυλὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μεγάλου καὶ
δυνατοῦ. Πάλι βρισίξες καὶ κάποια ρωτήματα.
Ἴσως ζητοῦσε νὰ μάθῃ τὸ πῶς καὶ γιὰ τί θέ-
λησε νὰ περάσῃ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ δρό-
μου. Σὰν ἀποδλακωμένος ψιθύριζε μόνο τὸ
«Ἄλλάχ!» Ὁ Ἱμπραχὴμ Χάσαν διάταξε τότε
νὰ τὸν ὀδηγήσουν στὴ φυλακὴ.

Τραχάθηκα πολὺ μὲ τὴ σκηνή. Σιέφτομον
νὰ χτυποῦσα τὸν ἄθλιο ἐκεῖνο γίγαντα, κ' ὁ-
πολόγιζα πῶς ἡ δυνατὴ μου γροθιά ξαφνικὰ
στὸ στομάχι του, θ'ἔφερνε ἄμεσο ἀποτέλεσμα.
Ὅμως αὐτὰ εἶναι πράματα ποῦ κανεὶς μόνο
σκέφτεται καὶ ποτὲ δὲν τὰ κάνει. Ἀλοιώτικα
οἱ ἄνθρωποι σὰς ὀνομάζουν τρελλούς. Κ' ἐγὼ
ἀντίθετα ἔχω τὴ φήμη καλοῦ, σοβαροῦ καὶ φι-
λήσουχο πολίτη. Μὰ καὶ πάλι ὁ γέρος τὴνε γλύ-
τωσε. Μόνο ποῦ τραῶξε δευτέρη φορὰ τὰ ἴδια
πάλι καὶ τὴρα κάτω ἀπὸ τὰ σκώμματα ἔλων.
Γιατὶ ὁ Ἱμπραχὴμ Χάσαν τοῦ τὸ χάρσις, πει-
σμένος στὴ μεσολάβηση τῶν ἄλλων ποῦ λυπή-
θησαν τὸν καημένο τὸ γέρο. Μήνυσε μᾶλλον
χωροφύλακα καὶ τότε γύρισαν πίσω. Κι ἔσαν
πιὰ τοῦπανε νὰ φύγῃ σὰ νὰ μὴ πιστεῦσε, τρα-
βῆξε δισταχτικὰ στὴ μικρὴ του καλύβα, στὴν
καλύβα ποῦ πρόσφερε σὲ κάθε πιστὸ γλυκὸν
ἴσμο καὶ κρῖο νερό. Κι ἀπὸ πλῆθηξε σὰν τέ-
λειος μουσουλμάνος, ἄπλωσε κάτω στὴ γῆ τὸ
φτωχικὸ χράμι του, κι ὄρες πολλὰς μὲ μετά-
νοιες καὶ προσευχάς, ζήτησε συγχώρησι κ' εὐ-
σπλαχνία ἀπὸ τὸν ἀνώτατο κριτὴ τῶν ἀνθρώ-
πων.

Φτωχέ μου, ἄγνωστε ἀνθρώπε, σήμερα σὲ
σκέφτομαι, σὲ θυμοῦμαι καὶ σὲ μακαρίζω!
Ἄρχα νὰ θυμᾶσαι κ' ἐσὺ τὴ σκηνὴ ἐκεῖνη;
Ἦ μὴν τάχα τὸ ἀλλόκοτο της μὲς στὴ μονοτο-

νία τῆς εἰρηνικῆς σου ζωῆς, ἦτανε τόσο, ποῦ
κ' ἐσὺ δὲν πιστεύεις στὴν πραγματικότητα;
Πέρασε τάχα στὰ ὄνειρα καὶ τὶς ἀμφιβολίες;
Ἄλλομονο ἴσως τώρα ποῦ γράφω γιὰ σένα, ἐσὺ
πέθανες πιὰ, ἢ φτωχὴ σου καλύβα τοῦ ἴσμου
καὶ τῆς δροσιάς, ποῦ ἀποτελοῦσε ἐνα θάμα ἀ-
νατολικῆς γραφικότητας, σήμερα νὰ σερῶ-
θηκε, γιατί ἦτανε μὴ ἀσχέτημα στὴν εὐρω-
παϊκὴ ἀρχιτεχτονικὴ τῆς μεγάλης πιὰ Ἀλε-
ξάντρας. Ἄν πέθανες νὰ εἶσαι μακαρι-
σμένος!

Ἐσῶσε ἡ πηγὴ τοῦ φωτός σου, μὰ ἰδοὺ
ἐφτὰ οὐράνιες κι ἀφθαρτες λαμπάδες, ποῦ ἀν-
τιστοιχοῦνε σὲς ἐφτὰ θνητὰς ζωὰς ποῦ ἀναίχες
γιὰ τὴ δόξα τὴν αἰώνια τοῦ ἐνὸς Θεοῦ καὶ τοῦ
ἐνὸς Προφήτη στὴ γῆ, ἔρχονται νὰ σὲ ὀ-
δηγήσουν ἐκεῖ σὸ φωτεινὸ καὶ χλοερὸ τόπο,
ποῦ δὲν ὑπάρχει ὀδὸν καὶ στεναγμός. Τρία
πράματα πρέπει νὰ κάμνῃ ὁ ἄληθινὰ πιστός.
Κ' ἐσὺ πρόσφερνες δροσερὸ νερὸ στοὺς φτω-
χοὺς καὶ στὰ χαιμίνια, πίσω σου ἀφίγες παι-
διά νὰ σὲ μνημονεύουν, καὶ σήμερα ἢ τρα-
γωδιὰ τῆς ζωῆς σου μοῦ στέκεται ἀφορμὴ νὰ
δημιουργήσω ἓνα βιβλίο. Καλύτερα νὰ τὸ
γράψῃ μόνο τὸ χέρι μου, γιατί οὐσιαστικὰ εἶ-
σαι ἐσὺ ὁ δημιουργός του.

«Λευτεριά, ἐσένα ψάλλω, ὦ ἀγαπημένη, ὅπως
ἐξαίρου ἐκεῖνοι τὸν ἄθλιο ἐκεῖνο γίγαντα, κ' ὁ-
πολόγιζα πῶς ἡ δυνατὴ μου γροθιά ξαφνικὰ
στὸ στομάχι του, θ'ἔφερνε ἄμεσο ἀποτέλεσμα.
Ὅμως αὐτὰ εἶναι πράματα ποῦ κανεὶς μόνο
σκέφτεται καὶ ποτὲ δὲν τὰ κάνει. Ἀλοιώτικα
οἱ ἄνθρωποι σὰς ὀνομάζουν τρελλούς. Κ' ἐγὼ
ἀντίθετα ἔχω τὴ φήμη καλοῦ, σοβαροῦ καὶ φι-
λήσουχο πολίτη. Μὰ καὶ πάλι ὁ γέρος τὴνε γλύ-
τωσε. Μόνο ποῦ τραῶξε δευτέρη φορὰ τὰ ἴδια
πάλι καὶ τὴρα κάτω ἀπὸ τὰ σκώμματα ἔλων.
Γιατὶ ὁ Ἱμπραχὴμ Χάσαν τοῦ τὸ χάρσις, πει-
σμένος στὴ μεσολάβηση τῶν ἄλλων ποῦ λυπή-
θησαν τὸν καημένο τὸ γέρο. Μήνυσε μᾶλλον
χωροφύλακα καὶ τότε γύρισαν πίσω. Κι ἔσαν
πιὰ τοῦπανε νὰ φύγῃ σὰ νὰ μὴ πιστεῦσε, τρα-
βῆξε δισταχτικὰ στὴ μικρὴ του καλύβα, στὴν
καλύβα ποῦ πρόσφερε σὲ κάθε πιστὸ γλυκὸν
ἴσμο καὶ κρῖο νερό. Κι ἀπὸ πλῆθηξε σὰν τέ-
λειος μουσουλμάνος, ἄπλωσε κάτω στὴ γῆ τὸ
φτωχικὸ χράμι του, κι ὄρες πολλὰς μὲ μετά-
νοιες καὶ προσευχάς, ζήτησε συγχώρησι κ' εὐ-
σπλαχνία ἀπὸ τὸν ἀνώτατο κριτὴ τῶν ἀνθρώ-
πων.»

Κ' ἐγὼ εἶμαι ἓνας φιλήσουχος καὶ σοβαρὸς
πολίτης. Ποτὲ δὲν κατηγορήθηκα, καὶ ποτὲ δο-
σολήψιες δὲν εἶχα μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Νό-
μου. Χιλιάδες εἶναι ὅσοι μὲ ὑπολήπτονται καὶ
χιλιάδες καπέλλα νοιῶθουν τὴν υποχρέωσι νὰ
μὲ χαιρέτισουν. Εἶμαι καλύτερος ἀνθρώπος, καὶ
ποτὲ τί σημαίνει ἓνα μαῦρο κελλί φυλακῆς δὲν
τὸ ξαίρω. Ἄχ! μὰ γι αὐτὸ νοιῶθω πὸ πολλὸ
ἴσως τὴν τῶση μας δουλοσύνη, καὶ γιὰ τοῦτο
μπορεῖ νὰ ματώνει περισσότερο κ' ἡ ψυχὴ μου...

Ὁ δειλινὸς περίπατος μὰς συριάνιζε μὲς
στοὺς δλόχλωρους κήπους τῶν Πάρκων τῆς
Ροζέττης. Πουλάνια φτερούγιζαν στὰ κλαδιά
μὲ τὰ στερνὰ τους ξελαρυγγίσματα, πρὸς τὸ
φῶς ποῦ ὄχριοῦσε. Μὰ διὸ φτερὰ ποῦ συνή-
θισαν νὰ πετοῦνε, κλειστὰ στὸ κλουβὶ τάχα, θὰ
μοροῦσαν ποτὲ νὰ συγκρατοῦνε μὲ μιὰ ἐλευ-
τερη ψυχὴ ποτὸ οἱ στοχασμοὶ τῆς μεθοῦσαν
στὴ συνείδησι τῆς θεότητάς της, καὶ ποῦ
καταδικάζεται ἀπὸ τοὺς Νόμους νὰ βασανίξ-
ται ἓνα μαῦρο στενὸ κελλί, μὴς φοιχτῆς φυ-
λακῆς;

Ὁ βραδυνοὺς περίπατος μὰς συριάνιζε, τὸν
ἀξέχαστο φίλο κ' ἐμένα, πὸ πέρα στὰ πράσινα
ὄψωματα ποῦ σκαμένα τὰ χωρίζει ἡ σιδηρο-
δρομικὴ γραμμὴ τοῦ Καῖρου. Εἶχαμε ἀποφα-
σίσι νὰ τραβήξουμε πέρα πρὸς τὴν καθαρτικὴ
μηχανὴ τοῦ νεροῦ, καὶ νὰ βγοῦμε στὸ
Νεῖλο τῆς Μαχμουτίας, στὴ συνοικία
Μωχαρέμπεη. Ὁ ἥλιος ἔδυνε. Ὁ κίτρινος κι ἄ-

κίνητος ἰσοροπημένος ἥλιος, ὅπως τὸ βλέπαμε
στὴ γῆ τῶν Φαραῶ. Ἀντίκρου μας ὕψωνε τὸ ἐ-
πιδητικὸ καὶ σκυθρωπὸ τῆς ὄγκο, τὸ νεόχρι-
στο δεσμοῦντριο τῆς Χάντρας. Τὴ στιγμὴ ἐ-
κείνη κατέβαινε ἀπὸ τὸν ἰσὸ τῆς ἀδλῆς του ἢ
μαῦρη σημαία. Κάποιος κατάδικος ὅλας κρη-
μαστὴ τὴν ἀπαίσια ἐκείνη Τρίτη. Ἦ μαῦρη
σημαία, ὀλημερίς πλατάγιζε στὸ γαλανὸ ἄ-
πειρο, σὺμβολο τῆς μουσρότητας καὶ τῆς ἐγ-
κληματικῆς ψυχῆς τῆς μαῦρης ἀνθρωπότητας.
Ἦ μαῦρη σημαία χαιρετοῦσε τὸν ἥλιο ποῦ ἔδυ-
νε, καὶ ποῦ χροῖσωνε τὰ γαλιὰ τοῦ κάθε φεγγίτη
τῆς σκοτεινῆς φυλακῆς. Ὡ, οἱ τελευταῖες αὐ-
τὲς χαρωπὲς δεσμίδες τῶν ἠλιακῶν ἀχιτίων,
στοὺς σιδηρόφρακτους φεγγίτες τῆς σκυθρω-
πῆς φυλακῆς! Κι ὦ τὰ χαρωπὰ σφουρίγματα
τάσχαριετισμοῦ, τῶν τραίνων ποῦ φεύγανε μὲ
ταχύτητα, γιὰ τοὺς ξένους τόπους! Κι ὦ τὰ
λευκὰ μαντηλάκια ποῦ οἱ δλόχαροι ταξιδιώτες
τ' ἀεροσάλευαν ἀντίκρουα στοὺς φεγγίτες τῆς
βαριάς φυλακῆς! Κι ὦ οἱ δυὸ στίχοι τοῦ αὐ-
στηροῦ Δάντη ποῦ φτερωθὴν τὶς σκέψεις μας
στὸ χρυσοῦ ἐκεῖνο δεῖλι!

Πίσω ἀπὸ κάθε φεγγίτη, ποῦ πύρωνε στὸ τε-
λευταίο, χάρτε, τοῦ ἥλιου, μιὰ χλωμὴ καταδι-
κασμένη ὑπαρξῆ, θρηνοῦσε μουσικά. Θρηνοῦσε
καὶ πρόσμενε τὸ βαθὺ σκοτάδι ποῦ θάκρυδε τὴ
ντροπὴ καὶ τὸν πόνο της.

ΓΛΑΥΚΟΣ ΑΛΙΘΕΡΗΣΗΣ

Ἰντερμεδίο.

Ἐνας ἱερός κι ὀλόφανετα
μορμίξει χαιρισμός τὴν τηράσι,
δάδινα τραγούδια οἱ λειψασσε
πυκνὰ τραγούδια γέν τὰ δάσι.

Ἄπ τὰ πετροδεμῆριωσα
βουνα φηχρὸ ἀνεβαινοῦν ἔμωι
κι οἱ ποταμοὶ στὰ πόδια τους
ρναῖονται καὶ θαρῖνει ἡ λίμνη.

Τὰ ψυχόμενα κι ἀψυχα
ὄλα ἐναρμόνια ἔχου χαιρισσι
ὁ ἓνας ἱερός ποῦ ὀλόφανετα
μορμίξει χαιρισμός τὴν τηράσι.

Γλαῦκος

ΕΛΕΓΕΙΟ

Στὸ θάνατο τοῦ γλύπτη ΔΟΥΚΑ ΔΟΥΚΑ

Ἄπ' τὸν καιρὸ, ποὺ ἡ νεότη μου τὸ θούριο της credamus
στὴ λύρα μου σοῦ ἀνάκρουσε τὴ διθυραμβικὴ,
ἡ μοῖρα μᾶς περίπλεξε σὲ δυνατοὺς πλοκάμους
καὶ τῆς ψυχῆς μᾶς λόγισαν, οἱ θύελλες, τὴν ἀλκή.

Ὡς τόσο ἡ πίστι ἀνάβλυζε σὰ φῶς ἀπὸ τὰ ἐρέβη,
ἡ πίστι σου ἡ ἀκατάλυτη στὸν κοσμοχαλασμό,
κ' ἔτσι τὴν εἶδα μιὰ στιγμὴ στὰ γαλανὰ ν' ἀνέβη
τοῦ Ἰδανικοῦ, σὲ δλόφεργο, λαμπρὸ μετεωρισμό.

Καὶ βλέποντάς σε σὰν ἀητὸ στὸ μεσουράνημά σου,
μ' ὄλη τὴν κρύφια μου χαρὰ, τὸ δάκρυ μου πικρὸ
κύλησε, ποὺ δὲν ἔστρεξα νάρθῶ κ' ἐγὼ κοντὰ σου
κ' εἶχα τὴν πρώτη πίστι μου χαμένη ἀπὸ καιρὸ.

Καὶ μόλις ἄδραξα τὸ ὡς χτὲς βαθεῖα ὑπνωμένο τόξο
καὶ τένωσα μὲ δύναμη καινούργια τὴ νευρή,
θέλοντας τὸ ἀποκάρωμα τὸ θλιβερό νὰ διώξω
καὶ μιὰ θανάτου κούραση, ποὺ πρόωρα μ' εἶχε βρεῖ

καὶ μόλις ἔφτασα νὰ πῶ «δόξα, ὡσαννὰ ἐν ὑψίστοις»
στὸ φῶς ποὺ σὺννεφα ἔκρυβαν καὶ ξάνοια λαμπρὸ
νὰ καταγράψῃ ὡς ἄλλοτε, στὸ φῶς τῆς πρώτης πίστης
καὶ σὰν ἅγια μετάλγη βαθεῖα νὰν τὸ χαρῶ,

Ἐσὺ, ποὺ σ' εἶδα φλογερὸ σὰν ἥλιο ν' ἀνατέλλῃς
καὶ θερμανεὶς τὸν πῶθο στὰ οὐράνια ν' ἀνεβῶ,
ξάφνου στὴ λύσσα ἀπάντηχης καὶ καταλύτρας θυέλλης,
μέσα στὸ χάος γκεμμίστηκες τὸ μαῖρο, τὸ βουβὸ!

Ὅταν, καλέ μου, ἡ νεότη μου τὸ θούριο της credamus
στὴ λύρα μου σοῦ ἀνάκρουσε τὴ διθυραμβικὴ,
κι' ἂν τῆς ἀνάγκης λόγισαε, τῆς μοίρας τοὺς πλοκάμους,
δὲ λόγισαε τὸ θάνατο, δὲν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ.

Κι' ἄχ, τώρα πιά ποὺ σβύστηκε μὲς στὰ πλατεῖά σου στήθη
δ,τι μὲ δέος ἐλόγιασα γι' ἀθάνατη πνοή
καὶ ἡ τροπαιοφόρα ἡ πίστι σου λυγίστη καὶ νεκρήθη
κ' εἶδα πὸς ὅμοια μὲ θνητοὺς πεθαίνον καὶ οἱ θεοί,

Πές μου, καλέ μου, πὼς μπορῶ νὰ ζῶ καὶ νὰ πιστεύω
γιὰ μιὰν ἐπικρατέστερη ἀθλήση πὼς θέλω δικαιωθεῖ
καὶ πὼς ἀξίζει νὰ πονῶ καὶ νὰ χαροπαλεύω
γιὰ δ,τι ἡ ψυχὴ μου ἀνεγγιχτο κι' ἄλλοφεργο ποθεῖ;

Κανένα δόξα ὄραμα, καμιά χαρὰ Ἀποπιάτων
στοῦ ἥλιου τὸ φῶς δὲν ξαναοῖ τὰ μάτια τὰ κλειστά
κι' ἂν πρὶν ποτε δὲν τρώμαζα τὸν ἴσκιό τοῦ θανάτου,
τώρα, κρουνὸς τὸ δάκρυ μου στὸν τάφο σου μπροστά.

(1926)

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

"ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΟΡΦΟΝ,"

Ἄπ' τὴ νυχτιά ποὺ ἐκοίτουμου ξύπνησα ναρκωμένος
καὶ τ' ὄνειρο μου κύταξα ποὺ ἀνέβη σὰν καπνὸς
κ' ἔκραζε ὡς κρᾶζει πρὸς τὸ φῶς μὲς στὸ νερὸ κρυμ-

ἄπ' τὰ καλάμια τῆς ὀχτίας τὸν ὄρθρο ὁ ἐρωδιός.
[μένος,

«—Τὸ φῶς ποὺ ἐφάνη ἄπ' τὸ βουνὸ στὸν κάμπο θὰ
[κατέβη] ..
Ἄπλωσε τὰ φτεροῦνά σου, ψυχὴ μου, πρὸς τὸ φῶς
κ' ἔβγα ἄπ' τὸ βούρκο πρὸς τὸ φῶς ποὺ ἀπὸ ψηλά
[σοῦ νέβει
πρὶν μᾶς σκεπασθῇ πάλι ἀργὰ ὁ πέπλος τῆς νυχτὸς».

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΡΚΥΔΟΣ

ΠΕΡΑ ΠΕΔΙ

I

Ἄποψη ἡ θύμηση σὲ σὲ μικρὸ χωριὸ μὲ φέρνει
καθὼς μιὰ ἱερεία σὲ ναὸ προσκυνητῆ πιστὸ
καὶ πρὸς τὸ ναῖμα τὸ ἱερὸ τῆς Νοσταλγίας μὲ πέρνει
πιά πῶ νὰ γλυκοδροσοῦσῶ.

Ἦ δειλινὰ σ' εἶνα ἀπαλὸ ἡμῶς ἀγνωλουμένα
ποὺ εἰδ' ἄλλα μοῦ θυμίζετε παλιὰ Θεοκριτικά
ἄπ' τὴ φλογέρα ἑνὸς βοσκῶ γλυκοναουρισμένα
ποθῶ νὰ ζήσω σας ξανά.

Βραδυὲς ποὺ ἡ φύση διαλαλεῖ τραγουδι ἐρωτικὸ
στοῦ φεγγαριοῦ τοῦ δλόγιμου τὴν ἀγκαλιὰ ἀπλωμένη
νιώθω πὼς δὲν ἐσβίσατε—μιὰ εικόνα σας μοῦ μένει
μὲς στὴν ψυχὴ σὰν φυλαχτὸ.

Μ' ἀλλήμονο, τί κ' ἂν γλυκὰ στὴ σκέψη σας μεθῶ,
τί κι' ἂν κονιά σας κάποτες θε νὰ ξαναγαρίσω.
Αἰώνια ἐσεῖς κι' ἀγέρσατα ζήτε μὰ ἐγὼ θὰ σβύσω
μόνος μιὰ νύχτα ὡς τραγουδοῦ.

II

Γελά ἡ ζῶη κ' εἶναι ἡ χαρὰ τριγύρω μακαρία
κι' ἀθῶα καθὼς παιδιοῦ

κάτ' ἄπ' τ' ἀπέσαντο οὐρανοῦ τὴ γαλανὴν αἰθήρα
στὴς χάρες τοῦ Μαγιοῦ...

Κ' οἱ βαθυπράσινοις μελιές ὡς γέρνον λιγωμένες
στοῦ ἀγέρα τὰ φιλιὰ
χωριατοποῦλες μιὰζοῦνε ποὺ ξεψυχοῦν πεσιμένες
σ' ἐρωτικὴ ἀγκαλιὰ.

Κ' ἔτσι γοργοκυλάει ἡ ζῶη πάντα γλυκεῖα κι' ὠραία.
—Μελωδινὸς σκοπὸς

ἀπὸ τὰ χεῖλια τοῦ Πανὸς γλυκοτραγουδημένος
αἰώνια χαροπός.

ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

ΟΙ ΨΑΡΔΕΣ

Στὸ ἔρρο ἀρογοιὰ εἰδῶ π' ἀνθῶν στὴ λαμπερὴ ἀμ-
[μουδιά

τὰ δλόσπρα κρῖνα τῶν ἀφρών, κι' οἱ βόγγοι τῶν
[κυμαίων

τὰ ἐπιθαλάμια τραγουδοῦν στοῦ πέλαου τὰ σουλιὰ
ποὺ γιὰ Ὑμεναίους στήσανε στὰ βράχια τὴ φωλιά των,
φτωχὰ, κι' ἄριά, καὶ ταπεινὰ σπιτάκια στὴ σειρὰ,
—στίχοι στὸ ποίημα τῆς ἐρμιάστῃ θλιβεροῦ φουρῶνον
κι' οἱ μέρες πᾶνε κ' ἐρχονται, βράδια, ὀρθινὰ θαμπὰ
τὴν παγερὴ τὴν πληξὴ τους μὲς τὴν ψυχὴν ἀπλώνουν.
Δῶ κάτω αἰώνια καὶ πικρὰ οἱ ψάρδεδες πολεμοῦν
μὲς' τοῦ πέλαου τὸ φρένιασμα καὶ στοῦ καιροῦ τὴν
[μύθρα,

μὰ εἶνε γλυκὸ, τόσο γλυκὸ τᾶμο φωμὶ ὅταν βγῶν,
καὶ στὸ καλύβι τους μπροστὰ γευτοῦν—χαρὰ στὴν ὠρα.

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Α. ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ

Ἡ ἀργαῖα ποὺ ἐξέθεσε ὁ ζωγράφος Α. Ἀστεριᾶδης
τὴς ἡμέρας αὐτῆς, ἦταν μιὰ εὐκαιρία γιὰ κείνους ποὺ
ἀπὸ συνήθεια καθήκοντες γράφουν κρίσεις γιὰ τὴν κί-
νηση τῆς Τέχνης, νὰ θετικωθοῦν δυὸ τινα: πρῶτα νόημα
ὅταν ὁ καλλιτέχνης ἐκφράζεται μὲ τὸ ἀληθινὸ νόημα
τῆς ἐποχῆς τοῦ πράγματι δημιουργεῖ καὶ ἀξίζει κάθε
προσχῆς, καὶ ἀκόμη πὼς δὲν εἶναι μόνο οἱ φέρμες ποὺ
καθιστοῦν ἕνα ἔργο σωστὸ, πολὺ δὲ περισσώτερο ὅταν
δὲν γεμίζουν μὲ τὴν ψυχικότητα τῆς ἐποχῆς ἀκείνου
ποὺ τὴς ἐπιδιώκουν.

Στὸ διπτυχο τοῦ Α. Ἀστεριᾶδῃ—τὴς ἐλαιογραφίης
τοῦ θηλαδῆ καὶ τὴς ἀκουαρέλλης—δειχνεται μιὰ ἐξέλι-
ξη τριῶν ἐτῶν. Στὰ πρῶτα τινὰ τοῦ ποῦ εἶναι σκίτσα
χρωματιστὰ, ὁ ζωγράφος προσπαθεῖ ἀπὸ μιὰ ἐσωτερικὴ
τοῦ παρῶρμηνη νὰ ἐξφύγει ἀπὸ τὸ τυπικὸ ζωγραφισμα,
τὴν παραδομένη χρωματολογία, καὶ τὸ ἀκαμπτὸ σχε-
δίσμα. Συνέχεται μέκα στὴ λήψη τοῦ φωτός, καὶ μὲ
τὴν ἀκαθόριστη προθέση τοῦ νὰ βρεῖ κάποιο νόημα
τελειώτερο στὴς σχέσεις τῶν φωτισμῶν καὶ τῶν σχημά-
των δειχνεῖ τὴς πρῶτες τοῦ σπουδᾶς.

Στὴ συνολικὴ τοῦ ἀργαῖα, οὐδὲ τώρα ἀκόμη εἶπε
τὴν τελευταία του λέξη. Εἶναι ἄλλως τε αὐτὸ ἕνα σχή-
μα μόνο τοῦ λόγου, γιὰτὶ πολὺ ἀπλὸ εἶναι τὸ ἐπι-
ἄνθρωπος καὶ ὁ καλλιτέχνης, πρὸ ἐντατικὰ, ζεῖ στὴ δι-
αρκεῖ ἐγγήροση μιᾶς παρῶρσης στιγμῆς.

Ὁ Α. Ἀστεριᾶδης εἶναι μιὰ ψυχὴ εὐγενῆς. Τὸν συγ-
κινεῖ ἡ πρὸς τελευταία, σημαντικὴ σ' αὐτόν, λεπτομέρεια
καὶ πρᾶγματοποιεῖ, στὴν ἀκουαρέλλα τοῦ ἰδίου, ὁμομο-
ροῦν νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν τὰ γραφικὰ του μέσα, αὐτὸ τὸ
πρᾶγμα. Εἶναι ὁ σταθμὸς, ἕνα καθαρὸ πρῶτ, ποὺ φεύ-
γουν γιὰ ἐρχονται τὰ τριάντα. Ἐναὶ σταθμὸς ποῦ τὸν
φύλαξε ἡ μνήμη μὰ ἀπὸ ἕνα γεγονός τῆς ζωῆς γιὰ
σημαντικὸ γιὰ τισποτένιο.

Εἶνε ἕνας ἄρμος στὴν Πολιτεία, ἐρημικός, μιὰ ψυ-
χρὴν ἡμέρα, ποὺ ἕνα ἀμάξι ἔμεινε σταματημένον
σὲ μιὰ γωνία, καὶ ὁ ἀμικρὸς σταθμὸς ἀκίνητος στὴ θέ-
ση του.

Εἶναι μερικὲς χωρικὲς ποὺ κατέβηκαν στὸ πανηγύρι
κάποτε νὰ ἀγοράσουν ἕνα παιχνιδι ποὺ ἔφτιαξαν οἱ πο-
λιτισμένοι γιὰ τὸ παιδί.

Ἡ εἶναι ἀκόμη καὶ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ ποὺ ἀκινή-
τησε κάτω ἀπὸ τὸ φῶς μιᾶς ἡμέρας αἰθρίας, καὶ πῆρε
τοὺς ἴσκιους τῶν πραγμάτων, τῶν ἀνθρώπων ποὺ κατέ-
βηκαν νὰ δουλέψουν, καὶ τῶν ζῶων ποὺ ἤρθαν νὰ πο-
τισθοῦν.

Τώρα στὸ χρώμα, ὁ Α. Ἀστεριᾶδης δὲν ἱκανοποιεῖ
ἐλαιοσκόλο. Αὐτὸ δὲν θὰ εἶναι ἐμπόδιο καὶ γιὰ τὴν κα-
τοπινὴ του δουλειὰ, ἀπὸ μιὰ θεοβίαση ὀλοκληρωτικὴ
πὼς εἶνε πραγματικὸς καλλιτέχνης εἶναι οἱ περισσώτερες
ἀπὸ τὴς ἀκουαρέλλης του.

Ἐμὰς ὅμως μᾶς φθάνει αὐτὸ. Ἐρῶμε πὼς δουλεύουν
ἄλλοι ζωγράφοι. Εἶπαμε καὶ ἄλλες ἀργαῖες συγχρόνων
μας ποὺ μὲ τὸ ζῶρι κινηθῶν τὴν ἐντύπωση εἶτε ἀπὸ
τὴς ἀλλοτρίους παραστάσεις των, εἶτε ἀπὸ ἐπιμέλεια τοῦ
ἀνοῖστου ζωγραφισμάτος των καὶ τὴν μίμηση τεχνο-
τροπιῶν περασμένων ἐποχῶν.

Ὁ Α. Ἀστεριᾶδης εἶνε μελετηρὸς καὶ ἀργατικός. Εἶ-
ναι ὁ συγχρόνός μας καὶ ὁ διπλανός μας, δίχως τὴν πό-
ζα ἢ τὸ ἀκαδημαϊκὸ πακτωρισμένον ὕφος. Μὰς μιλεῖ
μὲ ἄπλα μέσα γιὰ ἄπλα πράγματα. Εἶναι ἀληθινὸς καὶ
τοῦτο εἶναι παραποῦ.

ΚΑ. ΚΑ.

Φ. ΔΟΣΤΟΓΕΦΣΚΗ:

ΤΟ "ΥΠΟΓΕΙΟ,"

ΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗ Σ' ΕΝΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

I

Πού δύναται να φθάσει ο άνθρωπος συνεχώς σκεπτόμενος, αναλύοντας τον εαυτό του συνεχώς αμφιβάλλοντας; Όποιος θέλει να παρακολουθήσει τις αγωνίες ενός σκεπτόμενου θα διαβάσει το «Υπόγειο» του Δοστογιέφσκη. Συγκεκριμένος στη μόνωσή του ο ήρωας του μεγάλου Ρώσου, απεχθάνεται τη δράση· μισεί τους εξωτερικούς ήρωισμούς· αποσύρεται στον εαυτό του συνεχώς σκέπτεται την πλήξη του κι' απολαμβάνει τον πόνο του· ή εξωτερική ζωή οποιαδήποτε, προϋποθέτει τόνωση υποκρισία και δόλον· είναι τόσο πληκτική, τόσο επιπόλαια και ασυνείδητη, ώστε τον απελπίζει· ο συνήθης άνθρωπος, ο νορμάλ, ο ύγιής, δεν είναι τίποτε άλλο παρά μία μάσκα γιομάτη υποκρισία· είναι ένας σκλάβος του καθήκοντος· «ο καθώς πρέπει άνθρωπος της εποχής είναι ένας ανάντρος και δούλος» (σελ. 68).

Μόνον οι άσθενείς και οι σκεπτόμενοι, μόνον οι αμφιβάλλοντες αξίζει να ζουν. Αυτοί γνωρίζουν τη ζωή στο βάθος της· δεν τους άπασα το φαινόμενο· δε θέλουν να τυρλωτουν μπροστά στην ανθρώπινη τραγωδία. Ο και' έξοχη άνθρωπος, ο ένσυνείδητος, δεν μπορεί να πάρα ένας σκεπτικιστής, ένας άδρανής, ένας άεργος· ή θέση του δεν είναι μέσα στο σπίτι, ούτε μέσα στην Κοινωνία· είναι κάτω από ΥΠΟΓΕΙΟ!... Η προσεκτική μελέτη της ζωής τον έκανε δύσπιστο προς το φώς· ή υποκρισία της Κοινωνίας τον έκανε έχθρο της· προτιμά να κρύβεται παρά να φαίνεται. Για τούτο ο ήρωας μας αποστρέφεται στον εαυτό του· καταφεύγει στους πύθ επικινδύνους άρροβιτισμούς της σκέψης και της φαντασίας· παίζει με τη δυστυχία του· ξεχνάει τη ζωή· άπορροφημένος από τ' όραμα που παίζεται μέσα στη σκέψη του. Άλλ' ύστερα, βλέποντας την Κοινωνία και τους ανθρώπους, παρακολουθώντας ψυχολογικά την πρόοδο και τον πολιτισμό, άμφισβητεί την υπαρκτή της άρετης και της δικαιοσύνης· γίνεται χωρίς να το ξέρει ένας άκίνητος έπαναστάτης, ένας αντίρρησης, ένας γνώστης που άναρχείται· άρνείται το Άγαθό· πιστεύει στην Κακία, ως τη μόνη άξία, που κωδερνάει τον κόσμο· αυτός ο ίδιος γίνεται θεληματικά κακός, για να μετανοήσει κάποτε, όταν σκεφθεί πως έπροξένησε θλίψη. Χαίρεται μόνο λυπούμενος· ή προσέγγιση της ετυχίας τον άη-

διάζει· προσβολή του θεωρεί και την παρακμώτερη χαρά. Θέλει συνεχώς να βραχνίζεται. Κάθε τι, που τον άπομακρύνει από τη δυστυχία τον φέρνει στη μεγαλύτερη τύψη· ή συνείδηση παντού άγρυπνει· κάθε του βήμα αυτή τ' ό ρυθμίζει. Καιτοι γνωρίζει πως ή «συνείδηση» υπό τους βρους αυτούς είναι ή «φριχτήρη άρρωστεια» όμως δεν πάθει ζώντας τη ζωή του «συνείδητά». Είναι ένας υπερτροφικός της σκέψης.

Κατοικώντας σένα άπομακρυνόμενο σπίτι της Πετρούπολης, από το όποιο σπανίως εξέρχεται, μισώντας την υπηρέτεια του, που «δραματίζει» και πάσχοντας από άρρώστια του ήπατος, υποφέρει, χωρίς να καταφεύγει π' γιατρούς· δεν πιστεύει στην Έπιστήμη, άν και άναγνωρίζει την πρόσο της· ή καθιστική αυτή ζωή του τον κάνει να σκέπτεται ή πλήξη γομποποιεί τη φαντασία του· άποκαλύπτει τον εαυτό του· έξομολογείται τις άδυναμίες του. Άλλοτε πάλι έξεγείρεται ή έρχεται πλησιέστερα στη ζωή· τότε αρχίζει να λογικεύεται· υπό τον πέλεκυ της λογικής του έβλε οι άξίες συντριβονται· ή πραγματικότητας, όπως είναι, ή εξωτερική, έξαφανίζεται· ή δράση κομποποιείται· ο έδων άνθρωπος είναι ένας άσυνείδητος, που δεν άνησυχεί για τίποτε· είναι ένας σκλάβος της θελήσεως του· το Όρατο χλευάζεται· ο Έρωσ θεωρείται μία διάθεσος πλήξης· ή άνησυχία του για όλα τον φέρνει στην τραγική άρνηση του κόσμου· ίδίως ο νεαρός πολιτισμός τον απελπίζει: «Κυτάξει γύρω σας, λέγει κάποιος: το αίμα τρέχει σαν ποτάμι, όπως στο εύθυμο γλέντι ή σαμπάνια. Να λοιπόν αυτός ο ΧΙΧΟΣ αιώνας, στον όποτον έζησε ο Μπουλιε· να ο Μέγας Ναπολέων και κάποιος άλλος άκόμη της εποχής μας. Να ή Άμερική και οι Ήνωμένες Πολιτείες, σε μία σύμμαχη αιώνα! Σας ρωτώ κατά τι μάς έζημέρωσαν αυτοί οι πολιτισμοί; Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΑΡΚΕΙΤΑΙ ΜΟΝΟ Ν' ΑΝΑΠΤΥΞΕΙ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΕΝΤΥΠΩΣΕΩΝ του· τίποτε άλλο» (σελ. 40). Παντού διακρίνει τον πόλεμο και την άσκοπη αίματοχυσία· παντού ένα θάνατο. Άλλ' άρνούμενος τουιστοτρόπος τα πάντα, αυτός, τότε, γιατί ζει; Κάτι χρειάζεται όπως τον κρατήσει στην έφήμερη τούτη Κομωδία. Τι δε σφιστεύεται; ποιός, άνακαλύπτει, πως είναι ο άκριβής προορισμός του ανθρώπου; Τι νομίζετε; Ο μόνος προορισμός του έξοπνου ανθρώπου είναι ή φυ-

αρία. Αυτό «το να χάνει κανείς τον καιρό σε μικροσυζητήσεις!»

II

Άλλ' οι μικροσυζητήσεις αυτές, στις όποιες τόσο άρέσεται, οι έξομολογήσεις αυτές πόσον βάθος δεν περιλαίουν; Από την ήχώ, που αφήνουν τα λόγια του, άκούμε την αιώνα αγωνιώδη κραυγή του ανθρώπου μπροστά στα μέγαρα προβλήματα· ή αγωνία αυτή για την αβία και το μέλλον της ανθρωπότητας, ποτέ δεν ξεφράσθηκαν με μεγαλύτερη ελκικρίνια. Ο άνθρωπος αυτός παρουσιάζεται μπροστά μας γυμνός· δεν κρύβει τίποτε· δεν προσποιείται· τα λέγει όλα· δεν φοβάται το ανθρώπινο κριτήριο· έμφανίζεται χωρίς μάσκα· άν άπομακρύνει να γράψει, το άποφασίζει άκριδώς· γιατί θέλει να δοκιμάσει, άν μπορεί να είναι κανείς όλοτετα ελκικρινής με τον εαυτό του· Άλλά γράφοντας τουιστοτρόπος αυτός ο ίδιος άμφιβάλλει για τις έξομολογήσεις του· άλλ' αυτό μόνο στιγμικώς το σκέπτεται. Άπεναντίας καθ' όλη τη διάρκεια της άφηγήσεως αφήνει να ξεσπάσει όλη ή άηδία του για τον κόσμο, όλη του ή άμφιβολία, όλη του ή δυσάρεσκεια. Μισεί τη σκοπιμότητα στη ζωή· «ο άνθρωπος είναι ένα έν έλαφρό, άνοιχτόμητο και ίσως όπως ο καίχτης του ζατρινιού· άγαπά μόνο το κίεζμο, που φθάνει κατ' εύθειαν στο σκοπό· ο σκοπός στον όποτον τείνει ή άνησυχία είναι μόνο το άκατάπατο κίεζμο να φθάσει» (σελ. 54). Οι σκέψεις αυτές ριγμένες χωρίς σύστημα, χωρίς έιρημό, μέσα τρόπο σγεδόν άκατανόητο, με τόσο ανθρώπινο, νομίζει κανείς πως είναι οι σκέψεις μιας όλόκληρης εποχής, της εποχής μας· ο ήρωας, καιτοι άνόνημος, συμβολίζει τον άνθρωπο, τον αιώνα· που άμφιβάλλει και συζητεί, που πλήττει και που γνωρίζει τη ματαιότητα των άνθρωπίνων· έν τούτους ζει, σέρνοντας παντού την πλήξη του, μελετώντας, ψυχολογώντας, γνωρίζοντας· άτακουστεί παντού, προσέχοντας όπως μη του διαφύγει τίποτε. Είναι ένας Φάουστ, ένας Άμλέτος, μία πόσον διάφορος εκείνον. Η άρνησή του άγκαλιάζει πολύ εδρότερο όρίζοντα· θίγει όλα τα προβλήματα για να δείξει που μπορεί να φθάσει, άμφιβάλλοντας ή σκέψη του· τα λόγια του είναι μία συνεχής έκπυροσκόρπησης, ένας συνεχής καταγιομός, μία θύελλα· μόλις κατορθώνει κανείς να συγκρατηθεί· μόλις άναπνέει· παρασύρεται από την όρημή που τα διαπνέει· πνίγεται· καμιά άστραπή δε φωτίζει τη σκοτεινή νύχτα του ήρωος. Ύστερα από σαράντα χρόνια ζωής, ζωή πικρα-

μένη και δυστυχής, διακόπτει τη σιωπή του· μιλεί μια ψυχή πειραματισμένη, μια ψυχή γιομάτη ελκικρίνια και θάρρος, μία άκατάδεχτη ψυχή που περικλείνει μέσα της την κακία, έξ ίσου και την καλοσύνη, τη διαβολικότητα και την άγιοσύνη. Τα λόγια της είναι σεδαστά γιατί βγαίνουν από την ελκικρινή ένδεινη διάθεση που δεν περιμένει μήτε την έπιδοκμασία, μήτε την κατάκριση.

Άλλά για να φθάσει στο ύψος αυτό της σκέψης και της άρνησης, πόσα δεν υπέφερε ο ήρωας μας; πόσες δοκιμασίες δεν υπέστη; πόσες αγωνίες δεν δοκίμασε; ο πόνος και ή μόνωση, ή στέρηση κάθε τρυφερότητας από τους δικούς του τον παρακολουθούν στη ζωή από τα πρώτα του βήματα· δεν έγνωρισε μητρικήν άγάπη· έγινε σκληρός και δύστροπος από άπιστία προς τους ανθρώπους· έφθασε στη μισανθρωπία, γιατί ποτέ δεν τον άντελήφθηκαν και ποτέ δεν τον άνεγνώρισαν· από μικρός είχαν άντικρύσει την άδιαφορία· μέσα στα αγωνιώδη και έπιαικτικά όνειρα, που άναει κατά τις νύχτες, έαφνικά ξυπνάει· όρειρεύεται τα πρώτα του δυστυχισμένα χρόνια: «Τη νύχτα είδα φοβερά όνειρα· οι άναμνήσεις της ζωής του μπουτρονιού, που έκανα στο σχολείο μου βάραιναν τό μυαλό και δε μπορούσα να τις διώξω. Μακρυνόι συγγενείς, από τους όποιους έξαρτώμουν και που δεν ήξερα τι γίνονταν από τότε—μείχαν χώσει στο σχολείο· με είχαν χώσει όρανό, άποδλακωμένο από τα μαλωμάτα τους, σκεπτικό αυτή τη ήλιαια και κυττάζοντας όλα σαν άγριος» (σελ. 100). Να ή πρώτη άφετηρία της άμφιβολίας του για τον εαυτό του και για τους άλλους. Είναι άναπτυχθεί άρρωστία, όπως οι άνθρωποι της εποχής μας. Μόλις βγήκε από το σχολείο διορίζεται δημοσίος υπάλληλος· άναγκάζεται να ζει από το μισθό του· άποστρέφεται τη βλακώδη υπηρέσία του υπαλλήλου· περιφρονεί τους συναδέλφους του· δικαίως νομίζει πως είναι άνόνητος από ιδιοσυγκρασία και σκέψη· ο πόνος τούτης χαλκούρησής την ψυχή κατά τρόπο αλλοιώτικο. Ένθ οι άλλοι συνήθως δίδονται στην έξωτερική ζωή, στην επιπολαϊότητα και λησμονούν, αυτός σκέπτεται και μαθαίνει· ψυχολογεί κατά τρόπο έντελως σατανικό τους όμοιους του· βσο, μάστιχα, τους πλησιάζει κοντήτερα τόσο τους άποστρέφεται περισσότερο. Αισθάνεται βαθειά τη δική του προσωπικότητα, άνώτερη όλων, πρωτοτυπότερη όλων και υπερηφανεύεται για τούτο: σε μία δικαία έκρηξη έγωισμού άναρχίζει: «Έγώ είμαι ο ΜΟΝΟΣ ή· αυτοί είναι οι ΟΛΟΙ, έλεγα μέσα μου και γινόμενα σκεπτικός». Άλλοτε πάλι νοιώθει τον εαυτό του μικρό, άσήμαντο, μικρολόγο τιποτένια..

για να ξεχάσει ρίχνεται στην κραιπάλη μεθάει, όργιζεί. Αλλά και τότε δεν παύει να παρακολουθεί τους ανθρώπους, να τους ψυχολογεί, να τους εξετάζει και να διεισδύει εις τὰ κατάθρα της ψυχῆς τους. Ποτέ άνθρωπος, δεν βυθίστηκε τόσο μέσα στην ανθρώπινη ψυχή, όσο ο άνωνμος αυτός ήρωας του «Υπογείου». Παντοῦ καταπλήσσει με τὴν δαιμονιῶδη του δεισδουση στὴ ψυχή. Ὅπου ρίξει τὴ ματιά του τὴ ρίχνει, χωρίς τίποτε νὰ τοῦ διαφύγει. Ἐξιχνιάζει τὰ πάντα εἶνε σκατανικός, καταπληκτικὰ εὐφυής, τρομερὰ φιλόποπος. Καί τοῦτο τὸ γνωρίζει ἀπόλυτα ὁ ήρωας μας. Ἴδου πὸν βασίζει τὴν ὑπεροχή του εἶνε ὁ γνώστης, πὸν δὲν μπορεῖ νὰ ἀντιδράσει καί παθαίνειται.

Ἀναθυμιάται, κάποτε, τὰ περσισμένα καί τοὺς ἀνθρώπους τῆς δράσεως, ἐκείνους πὸν τόσο μισεῖ προσκεκλημένος σὲνα ἀποχαιρετιστήριο γεῦμα—ἀναθυμιάται πρὸ ἐτῶν...—προκαλεῖ ἐπεισόδια, μὴν ἀνεχόμενος νὰ βλέπει τὴν χυδαίωτητα τῶν ἀνθρώπων, τίς μικρότητές τους, τοὺς ἐνωϊσμούς των' στὴ μέση τοῦ γλεντιοῦ, ἐνῶ κανεὶς δὲν τὸν προσέχει, σηκώνεται σοβαρῶς καί προπίνει στὴν ὄχλη τῶν φίλων του· ἀλλ' ἡ πρόποση ἐκεῖνη, εἶνε μιὰ πρόκληση, μιὰ ὕβρις, μιὰ προσβολή· εἶνε μιὰ ζήση ἀποδοκιμασία τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου: «Κύριοι, λέγει, ἀποστρέφομαι τὰ λόγια, τοὺς λογάδες, καί τίς κομπῆς μέσες· συχαίνομαι τὰ γλέντια καί πρὸ πάντων τοὺς γλεντιζέδες· ἀγαπῶ τὴν εὐκρινεία, τὴν ἐλευθερία καί τὴν τιμιότητα· ἀγαπῶ τὴ σκέψη· ἀγαπῶ τὴν ἀληθινὴν πρέα» (σελ. 114). Οἱ φίλοι του τὸν παρεξηγοῦν καί σὲ τέτοιες στιγμῆς σιωποῦν γιὰ νὰ δείξουν τὴν περιφρόνηση πρὸς τὰ λόγια του. Ἐξακολουθοῦν νὰ πίνουν καί τέλος μεθοῦν, χωρίς πιά νὰ προσέχουν σαυτόν, σηκώνονται καί πηγαίνουν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸ γλέντι σὲνα καταγῶγιο. Ἄλλ' ἡ συνείδηση τοῦ ήρωῶς μας ἐξεγείρεται ἡ σκέψη του φιλοσοφεῖ ἡ ψυχή του διαμαρτύρεται· ἀρχίζει νὰ ἀηδιάζει· αὐτοί, λοιπόν, εἶνε οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου· νὰ, αὐτὴ εἶνε ἡ πραγματικότητα γιὰ τὴν ὁποῖαν τόσον κόπονται καί φροντίζουν οἱ περισσότεροί· αὐτοί εἶνε οἱ ἄνθρωποι τῆς δράσεως... ἀπελπίζεται: «Νάτο, νάτο, ξεφωνίζει, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ ἐστιατόριο, νάτο τὸ συναπάντημα μετὴν πραγματικότητά!» Ὁ χίλιος φορές καλλίτερο τὸ ἴπόμεο! Καί μόλα ταῦτα, ἐνοεῖ νὰ τοὺς παρακολουθήσει κ' ἐκεῖ...

III

Ἴσως, τελειώνοντας ἐδῶ τὸ ἔργο, νὰ μᾶς ἀφῆνε κατάπληκτους γιὰ τίς ἀντιθέσεις καί

τίς μεταπτώσεις τοῦ ήρωα, γιὰ τίς ἀντιφατικές καί παραρρούουσες ἰδέες του. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἀκριθῶς αὐτῆς ἀρχίζει πραγματικὰ νὰ ξεκαθαρίζεται ἡ ψυχολογία τοῦ ήρωα· ἀπ' αὐτοῦ μπεῖ μέσα στὸ καταγῶγιο γίνεται ἄλλος ἄνθρωπος· συγινεταί βαθύτατα μπροστὰ στὴ δυστυχία τῶν πουλγμένων αὐτῶν θυμάτων, τῶν ἀποκλήρων αὐτῶν τῆς ζωῆς πὸν λέγονται ἱεροδοῦλες. Ἀγωνίζεται νὰ συγκρατηθεῖ· ἀλλὰ τελευταῖα συνεπικρίνεται· ξεσπάει σὲ μιὰν ἀγριαν ἐξομολόγηση μπροστὰ σὲ μιὰ γυναίκα τοῦ καταγῶγιου, ἐνῶ κοιμάται μαζί της, στὸ μεσῶφωτο ἐνός μισοσδυσμένου κερουοῖ! Οἱ ἐξομολογήσεις αὐτῆς θάπομείνουν πάντοτε ὡς οἱ ἀνώτερες πὸν ποτὲ πρόφεραν χεῖλη ἀνθρώπινα σὲ παρῶμοιες στιγμῆς. Αὐτὸς ὁ ἀλλοπρόσβαλλος τύπος, ὁ παραδοξολόγος, ὁ ἐκκεντρικός, γίνεται θεῖκὰ καλῶς μπροστὰ στὴ δυστυχία· ἀνοίγει τὴν ψυχή του καί μιλεῖ σὲ μιὰ πόρνη μετὴν οὐράνια γλώσσα τοῦ οἴκτου καί τῆς καλωσύνης, μετὴ τὸ θεο παλιμὸ τῆς ἀγάπης. Ὅλες οἱ ἀλλόκοτες σκέψεις του μεταβάλλονται σὲ αἰσθήματα τρυφερά, γιομιάτα ἀγριότητα καί συγγνώμη, γιομιάτα θεῖα καλωσύνη· σηκώνεται ψηλὰ· φέρεται πρὸς τίς ἰδανικές σφαῖρες, πρὸς τὸ ἰδεῶδες τῆς ἀγάπης καί τῆς οἰκονόμειας· δίδει τὸν τέλειο τύπο τοῦ σπιτιοῦ τῶν συζύγων· ποτὲ χριστιανὸς δὲν ἔφθασε ψηλότερα, ποτὲ φιλόνηρωπος δὲ μίλησε βαθύτερα: «Κανένας, κανένας δὲν πρέπει νὰ ξέρει τὴ συμβαίνει μετὰξὺ ἀνδρῶν καί γυναικῶς ἔταν ἀγαπῶνται. Ἄν ἔχουν καμιά φιλονεικία δὲν πρέπει οὔτε σίς μητέρες τους ἀκόμη νὰ τὸ λένε καί νὰ ἐπισύρουν τίς κρίσεις τους· πρέπει νὰ εἶνε οἱ ἴδιοι κριτές· ἡ ἀγάπη εἶνε ἕνα ΘΕΙΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΡΥΒΕΤΑΙ ἀπ' ἑλὸν τὰ μάτια!» Ὅ, τι καί νὰ συμβαίνει ἔτσι γίνεται πιδ ἄγρια. Σέδετα ὁ ἕνας τὸν ἄλλον καί πολλὰ πράγματα βασίζονται στὸ σεδασιμὸ» (σελ. 141). Δὲν μπορῶ νὰ παραθέσω δλόκληρο τὸ μέρος αὐτὸ τὸν ἐξομολογήσεων. Εἶνε τόσο θεο, πὸν δὲν πρέπει κανεὶς νὰ τὰφήσει ἀδιάδαστο. Ἡ τρυφερότητα, πὸν περιλαμβάνουν οἱ λέξεις, τὸ καθίστοῦν ἀνυπερβλήτο· τὸ διάδασα πολλάκις· τὸ ξαναδιάδασα δακρύζοντας καί θὰ τὸ διαβάξω ἐφ' ὅσον μῆκος μου θὰ χτυπάει ἡ καρδιά γιὰ τὸν ἀνθρώπινο πόνο.

Ἰστέρα ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τῶν σελίδων αὐτῶν, τῶν ὑπερόχως χριστιανικῶν, τῶν θεῖκὰ ἀγίων, αἰσθάνεται κανεὶς ἕνα κόμα οἴκτου νὰ πλημμυρίζει τὴν ψυχή του· νοιώθει πὸς πρέπει νὰ γίνει καλλίτερος, νὰ ξεπεράσει τὸν ἐαυτό του, νὰ φθάσει ψηλότερα, νὰ γίνει ἕνα μετὸν ήρωα. «Πρέπει νὰγαποῦμε βαθεῖα καί νὰχοῦμε θάρρος» νὰ ἡ τελευταῖα ὑπόδειξις τοῦ ήρωα· μερικῶς σιγνές, πὸν ἀκολουθοῦν μετὰ

ταῦτα, σιγνές κάπως ἀκατανόητες καί σιληρές, δὲν ἔχουν σημασία γιὰ τὸ σύνολο. Ὁ ήρωας μας εἶπε τὴν τελευταῖα του λέξη... Ἡ ἀγάπη ἡ ἀμοιβαία συνεννόηση, ἡ τελευτικὴ ἔνωση τῶν ψυχῶν, εἶνε τὸ ἰδεῶδες πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τείνομε. Αὐτὸς ὁ ήρωας μας, ἕνας συνεχῶς ἀμφιβάλλων, ἕνας σκεπτόμενος, ἕνας ἐκκεντρικός, γυρίζει στὸ ἀπλό καί μεγάλο συναίσθημα τῆς ἀγάπης κ' ἀπ' αὐτὸ περιμένει τὴν εὐτυχία καί τὴν ἀπολύτρωση τῶν ἀνθρώπων...

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΛΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΟ ΑΝΟΙΧΤΟ ΠΕΔΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΟΣΤΕΓΟ

[ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ]

Ἐνα μέτρο τοῦ πολιτισμοῦ κάθε ἐποχῆς καί κάθε χώρας εἶνε καί ἡ ἰδέα τῶν πολλῶν καί τῶν λίγων γιὰ τὴν Κριτική. Ἡ Κριτικὴ δὲν εἶνε εἶδος φιλολογικῆ, ἀκριτὰ παλιό, ὡστε νὰ ἔχει κριθεῖ καί νὰ ἔχει τοποθετηθεῖ στὴ θέση πὸν ποτὲ πρέπει· Δὲν ὑπάρχει καί γιὰ τὴν Κριτικὴ παρελθὸν ἐνδοξο ὅσο καί τὸ παρελθὸν τοῦ Ποιήματος, τοῦ Διηγῆματος, τοῦ Μυθιστορήματος, τοῦ Θεάτρου· Ἡ δημιουργικὴ ἀπόδοση τῆς Κριτικῆς δὲν ἔγινε ἀντιληπτή, ἂν ὄχι στὴν ἐποχὴ πὸν ἔδρασε, τοῦλάχιστον στὴν ἀμέσως ἐρχόμενη;

Στὰ γενικά αὐτὰ ἐρωτήματα δὲν διατυπώνεται καμιά ἀντίρρηση. Ἀλλὰ ἡ καλωσύνη καί ἡ κακία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐξυπατάδα καί ἡ ἀνοησία του δὲν κρίνονται, δὲν δοκιμάζονται μέσα στὸ ἀπειρο. Ἐνας ἄνθρωπος ἂν βρεθῇ μαζί με πολλοὺς ἄλλους ἀνθρώπους σὲ μιὰ ἀπέραντη πεδιάδα καί πιάση ἀξάφνα ραχδαία βροχή, θὰ δεῖξῃ ήρωισμό ὑποχρεωτικῶς, θὰ μείνῃ καί θὰ βραχῇ μαζί με ὅλους τοὺς ἄλλους. Θὰ κριθῇ ὅμως ἔταν ἡ βροχὴ τὸν πιάση σ' ἕνα μέρος ἔπου ὑπάρχει κ' ἕνα μικρὸ ὑπόστεγο, γύρω ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ γίνῃ ἀγῶνας καί θὰ φανῇ ὁ καλὸς καί ὁ κακός.

Παρόμοιες εἶνε καί οἱ γενικῆς συζητήσεις. Μεγάλες πεδιάδες, ἔπου λιαζέμαστε ἔλοι μαζί ἢ βροχόμαστε ἔλοι μαζί πάλι. Τὸ καλὸ καί τὸ κακὸ δὲν γίνεται γιὰ μᾶς μόνο καί τὸ δεχόμεσθε χωρίς νὰ σκεφθοῦμε βαθύτερα, χωρίς νὰ δίνουμε ἰδικαιτερη προσοχή. Λεῖπει τὸ προσωπικὸ ἐνδιαφέρον, πὸν ξεσκαπάζει τὸν ἄνθρωπο, κάνει διαφανεῖς τίς σάρκες καί τὰ κόκαλά του καί μᾶς ἀφίνει νὰ δοῦμε τὸν ἐρεθισμό τοῦ ἐγκεφάλου του καί τὴν ἀγωνία τῆς καρδιάς του.

Τὸ προσωπικὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον στὴν περιόχῃ τῆς Κριτικῆς ἀντιπροσωπεύεται μετὸ ἔργο

μας πὸν κρίνεται, μετὴ τῆ ζωῆς μας καί γενικώτερα μετὴ τῆν ἐποχὴ μας πὸν σχολιάζεται, ἐπαίνεται ἢ ἀποδοκιμάζεται.

Τότε ἡ Κριτικὴ προσέχεται, χειροκροτεῖται, ἀποθεώνεται ἢ βρίζεται καί ἀναθεματίζεται. Ἀλλὰ εἶναι φανερὸ ὅτι καμιά ἀπὸ τίς ἐκδηλώσεις αὐτῆς δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ τὸ μέτρο μετὸ τὸ ὁποῖο θὰ βαθμολογηθῇ ἡ Κριτικὴ μιᾶς ἐποχῆς καί μιᾶς χώρας. Ὅταν κυριώτερο κίνητρο τῶν πεποιθήσεών μας εἶνε τὸ προσωπικὸ ἐνδιαφέρον, τὰ πάντα εἶνε ὑποπτα, μικρόψυχα, ταπεινά.

Ἡ κριτικὴ ποτὲ δὲν δικαιώθηκε στὴν ἐποχὴ τῆς. Πολλὸ λίγες ὅμως φορές παρουσίασε τὸ φαινόμενο τῆς Κριτικῆς στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κριτικὴ δὲν μπόρεσε στὸν τόπο μας νὰ βρῇ ποτὲ τοὺς ἀνθρώπους σὲ ἀνοιχτὸ πεδίο. Πάντα τοὺς πέτυχε γύρω ἀπὸ ἕνα ὑπόστεγο καί σὲ ὠρα βροχῆς. Ἐπειτα βριστήκε, ἀναθεματίστηκε. Ἀλλὰ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κατάφερε νὰ ἔχῃ στὴ διαθέσῃ τῆς καί τὸ μέτρο τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας.

Ὅταν οἱ ἄνθρωποι κατορθώσουν νὰ βλέπουν ἀσυγκλήτοι τὸ ὑπόστεγο καί ἡ Κριτικὴ δὲν ἀλλάξῃ ἰδέα γι' αὐτοὺς, τότε μπορεῖ τὸ δίκιο νὰ εἶνε μετὸ τὸ μέρος τους.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΜΙΑ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

MARC DE LARREGUY DE CIVRIEUX

Πρὶν ἀπὸ δέκα χρόνια ἔσπεφε κάτω ἀπὸ τὸ Βερντὲν, ἕνας νέος ἀπὸ οἰκονόμεια, ἀριστοκρατικὴ καί πλούσια. Ὁ πατέρας εἶχε πεῖ τοῦ παιδιοῦ του: «Πήγαινε, παιδί μου, πήγαινε νὰ ὑπερασπίσεις τὴν πατρίδα σου!» Ἀγαποῦσε, σεβότανε τὸν πατέρα του καί ὑπάκουσε.

Ὁ Μάρκ ντὲ Λαρρεγκυ ντὲ Σιεβρίε γεννήθηκε στὸ Σορρέντε, στὴ χώρα τῆς Γκρατοσιέλλας, στὰ 1895. Ἀνατράφη καί μορφώθη μετὴ πολλὴ φροντίδα. Ἀγάπησε τὸν ποιητὴ τῶν «Ἀρμονιών», ἔζησε μέσα στὰ βνεῖρα τοῦ Λαμυρηίνου μετὴν κρυφὴ ἐλπίδα νὰ τόνε φτάσει μιὰ μέρα. Ἀκολουθώντας τίς προτροπές τοῦ περιβάλλοντός του προσχώρησε στὴν «Ἀξιδὸν Φρανσιζ».

Καί γνώρισε τὸν πόλεμο. Γιὰ τὸ τι ἐνοιώθε τότες, τὸ τι σκεφτόταν, δὲ μᾶς μόνον σήμερα γιὰ μαρτυρία παρὰ τὰ ποιήματά του. Ἀλλὰ τὴ γλώσσα ἐσωτερικῶς καταστραφῆ! Καταριέται τὸν πόλεμο, καταριέται τοὺς πατριδοκάπηλους καί τοὺς ὀργανωτῆς τοῦ μεγάλου μακελιοῦ. Τραγουδαῖ τὸν πόνο καί τὸ ἀνεξιλέωτο μῖσος τοῦ

άνωνμου τριχωτού που θυσιάζεται για τους εμπόρους των δόξων και για τους καπιταίνους της δόξας. Καλεί σε συναδέλφωση τους «εχθρούς» στρατιώτες.

Στίχοι συνθεμένοι μέσα στη νυχτερινή φρίκη του χαρκόματος δεν είναι βέβαια άριστουργήματα. Ήσκεινοι που αγάπησαν τον Δαρρεγκύ θυμάσανε το ταλέντο του έχοντας για διαγνωστικό φανό την ελλικρινεία του. Μά υπάρχουν και θυσίες της καρδιάς και της σκέψης μπροστά στις όποιες ή κριτική δεν έχει άλλο δικαίωμα παρά να σιωπάει.

Αναμφισβήτητα ο Δαρρεγκύ ήταν απλωξένος «παισιφιστής», εμπνευσμένος από τη δυνατή φωνή του Ρομάλιν Ρολλάν. (Σ' αυτή την εποχή ή φωνή του Ρολλάν κυριαρχούσε το θορόβου και της άνηρωποσφαγγής που άπλωνόταν σ' δ-λάκερο τον κόσμο).

Να καταριέσαι τον πόλεμο, εκείνο τον καιρό ήταν έργο που προϋπόθεσε σθένος και ήρωισμό. Ο άντιμιλιταρισμός με τον Έρδε και ο σοσιαλισμός με τους άρχηγούς της Π Διεθνοδς, εκείνη την εποχή, κυλιόνταν μέσα στο δορυρο.

Ο Δαρρεγκύ δεν έζησε με τη σκέψη αυτών των προδοτών. Μέσα στο πολύ σύντομο έργο του, το συνέττο που παραθέτουμε δείχνει πως είχε διαισθανθεί το δικιο ενός άλλου πολέμου, του πολέμου των ταπεινών ενάντια τώνμεγάλων τον κοινωνικό πόλεμο των σκλάβων κατά τών άρηντάδων τους. Στά 1916 είχε διαισθανθεί κάτι πολύ πιο μεγάλο και πολύ πιο πλατύ από τον παισιφισμό.

Να το συνέττο σε πρόχειρη μετάφραση:

Μιλώ για σός, αδέρφια μου, φτωχά κι' άγνωμένα που το μικρό μαράζι σας να είπει δειλιά ή φωνή σας. Κι' άμύλητοι πεθαίνετε δίχως καμιάν έλπίδα για κάποιαν ανθρωπότητα, για τώρα άπιασμένη.

Μιλώ για σός γέροι γονιοί, που τώρα συγκλείετε το θάνατο κάποιου παιδιο-που σιάθη λυτρωμός του. Και δεν πιστεύετε τώρα, μετά άπ' το παραγκύ σας Στους ψευτες και στους δήμιους που σός γλυκοπλα-
[νέφαν

Μιλώ για σός, συντρόφοι μου, του τάφου μουγκοί φίλοι με το αίμα που πληθαίνετε την άχρηστη εκατόμβη. Και θα έφερθη από τη γη τη μέρα της αλήθειας!

Μιλώ για όλα τα αδέρφια μου στο πλήθος των άν-
[θρώπων
για να σηκώσουν ψηλά στον κόσμο που γεμεριέται Παντιέραν επανάστασης, παντέρα αδερφοσύνης!

F FRANCIS ANDRÉ

Στά σύνορα των Άρδενων και της Λωραίνης, μακριά από του μεγάλους δρόμους, μέσα σ' ένα μικρό χωριό με καμιά εκατοστή ψυχές, ζει ένας χωριάτης ανάμεσα σ' άλλους χωριάτες, όργώνει τα χωράφια του, θερίζει το σιτάρι του και το χειμώνα χάνεται μέσα στο δάσος για να κόψει άγριοβαλανιδίες. Ο χωριάτης αυτός είν' ένας μεγάλος ποιητής άγνωσμένος, ο μεγαλύτερος ποιητής της Βελγικής νεολαίας. Είν' άκώρα ένας επαναστάτης ποιητής και προπαγανδιστής των νέων ανθρωπιστικών ιδεών.

Ο Φρανσίς Άντρέ είνε τώρα 29 χρονών. Καλιεργεί με την γυναίκα του και τους γέροντες γονιούς του δεκαπέντε έχταρία γής. Όταν το όργωμα των χωραφιών του άφίνει λίγες στιγμές ήσυχίας, παίρνει ένα χαρτί και γράφει ποιήματα που σκέφτηκε σκυμμένος φάτσα με τη γής, μέσα στην πεδιάδα, ή ανάμεσα στα ζωα του, στις στράτες του χωριού.

Σε ήλικία δέκα χρονών το παληκάρι γράφει ποιήματα μ' άφέλεια ρίμας και τεχνικής συγκίνησης.

Στην άκμή της εφηβικής του ήλικίας ήρθε ο πόλεμος να φωτίσει τον ορίζοντά του με την πυρκαγιά των γειτονικών χωριών, όταν οι άντιλαοί άπηχούσαν τους κεραυνούς των τηλεβόλων του Βερντέν. Ο ποιητής μας είνε τότες παισιφιστής γιατί άγαπά τους όμοιούς του. Άλλά την ίδια εποχή ο νέος άνακαλύπτει και τη ζωή που κυλά έξω από το περιβάλλο το δικό του, ζητάει βιβλία, ξεδιψά τη δίψα που έχει για τη μάθηση. Διαβάσει τους μεγάλους τεχνίτες του 19ου αιώνια και τους νέους ποιητές. Τον Βεράρνεν, τον Γουίτμαν, τον Βιλντράκ.

Για κάμποσο καιρό, ο μοναξιασμένος αυτός ποιητής θ' άκούει τη φωνή των μεγάλων ποιητών της γαλλικής γλώσσας. Κάθε βιβλίο που φτάνει στα χέρια του γίνεται άποδεχτό μ' άγάπη και σεβασμό και είνε τροφή γι' άμέτρητες ώρες.

Μετά τους νέους ρομαντικούς, είν' ο Μπωντλαίρ, μερικοί συμβολιστές, ο Βεράρνεν και τέλος ο Γουότ Γουίτμαν. Ο καθένας άπ' αυτους τους ποιητές έξασκει τυραννική επίδραση άπάνω στο νέο χωριάτη που ή ζωή του, σφιχτά περιορισμένη, του στερεί τον πλατόν ορίζοντα. Γίνεται ο σκλάβος των διαδοχικών δασκάλων του.

Μά υπό την όδηγία των δασκάλων αυτών ελευθερώνεται από τα πέδικλα του άλεξαντρινού δωδεκασύλλαβου κι' από τα κλισέ της ρομαντικής ήμινεψης.

Η ζωή είναι τραχιά μέσα στους κάμπους. Ο έφηβος πού, στα 18 του χρόνια, σκάβει τη γής από το πούρι ως το βράδυ, ζητάει να ξεφύγει και ν' άποξεχαστεί στο ρεμβασμό και στη συλλογή.

Καθισμένος 'πά στ' άλέτρι μου στ' άνάμεσα του
[κάμπου
Βλέπο την πορφύρα των νεφών να λάμπει προς τη
[δύση.

Και το θλιβερό μου τ' όνειρο σ'ών κάμπον τη γα-
[λήνη
Πίνεσαι σε δίνην όμορφών σης γής την ήρεμία.

Πόλεμος. Το μέτωπο είνε κοντά. Το κανόνι του Βερντέν βροντάει άδιάκοπα· κάθε κανονιά είναι και μια πληγή στη σάρκα του. Τόνοιό του γίνεται ένα μεγάλο όνειρο παγκόσμιας ειρήνης:

Καθίριος είναν ο ουρανός κ' ή γής είναν ώραία
Και πιά δεν άκούγοντουσαν οι στόνοι των ανθρώπων.

Τόνειρο της ειρήνης γίνεται τραγούδι επαναστατικό στο τέλος του πολέμου όταν ο νέος δραματιστής καταλαβαίνει πως δεν υπάρχει παρά ένας τρόπος για να τόν σταματήσουν :

Ό! αδέρφια μου στο σούρουπο, την ώρα που νυχτώνει και το κανόνι τραγουδεί ένα πένθιμο τραγούδι σηκώστε τις άξίνες σας στο γέρμα που ματώνει σά μιμειγάλη άφηρησιά στις έχθρες των ανθρώπων...

Ο πόλεμος τελειώνει. Ο ποιητής είναι είκοσι χρονών και όλη του την όρμη, την έκδηλωση σε φλογερά επαναστατικά τραγούδια. Άπαιτεί έλεύθερη θέση για όλους στον ήλιο της ζωής· «όχι πιά μιξέριες γονατιστές», διεκδικεί το δικιο «του μεγάλου λαού που τρέφεται με κούραση και με αίμα», καταλαβαίνει «τους τύραννους, τους μεγάλους και τους περήφανους» και καλεί τ' αδέρφια του, τους δουλευτιάδες, «να βαδίσουνε προς νέες κατευθύνσεις». Έχει χαμηλά, στις μοκρινές τις πολιτικές θέσ υποθήκευσε τα μάτρα είδωλα που λάμπουν.

Ο ποιητής παρασύρεται από τόνειρό του και ζει σε μιάν ήλλουξινόνα. Οι μεταπολεμικές άπογοητεύσεις κι' οι άλεπαλλήλες επαναστατικές άποψήσεις στην Εύρώπη, τον ξαναρίχνουν άπτόμα στο χώμα, άνυμέτωπο με την πραγματικότητα.

Ότόσο είναι στέρεο κουφάρι ή θέληση βαφτίζετα στην πάλη της ενάντια στο ρέμα. Ο χωριάτης άνακαλύπτει το μεγαλείο της άποστολής του. Το άνυκαλύπτει σάν ποιητής προικισμένος με διεισδυτική αισθαντικότητα που τίποτε δε μπόρεσε να την έξασθενήσει, σάν άνθρώπος με μεγάλη άδερφική καρδιά, σάν επαναστάτης όπλισμένος με σκέψη διαλεκτική. Στά είκοσιεπτά του χρόνια, ο Φρανσίς Άντρέ καταλαβαίνει την άποστολή του ως ποιητή κι' ως επαναστάτη χωριάτη.

Ο Φρανσίς Άντρέ έτοιμάζει μια συλλογή που έλπίζουμε πως θα την ίδουμε σε λίγο και που θα τον κατατάξει άνυμφόβηλα στη σειρά των σπάνιων μη νεκατάντ ποιητών της ταχαμένης αυτής εποχής.

STÉFAN SWEIG

Ο Σβιάτγκ γεννήθηκε στη Βιέννη το 1881 από εύπορους Αύστριακούς γονιούς. Δεν είχε βγει ακόμα άπό το γυμνάσιο κ' έδημοσίεψε μια συλλογή από στί-

χους, την «Άσημένα λύρα»—ντεπούτο που πρόδινε το έχπληχικό ταλέντο του ποιητή, στο όποιο άνακατέονταν και μια άνάλαφρη μελαχολία.

Χάρη στα άπειρα ταξείδια που έκανε στο έξωτερικό από παιδί, οι έξενες λογοτεχνίες τον τράβηξαν από κοντά. Την άγάπη αυτή, αιδό το σεβασμό που είχε γι' αυτές, ο Σβιάτγκ δεν άργησε να τα έκδηλώσει μ' αξιόλογες μεταφράσεις από τόν Μπωντλαίρ, το Ριμπώ, το Σμαίν, ύστερα με άλλες πιο σημαντικές όπως ή μετάφραση των έργων του Βεράρνεν, τόν όποιο έκανε ένδοξο στη Γερμανία. Με το Βαράρνεν έγινε φίλος. Αυτό τότε βοήθησε να γράψει γιατό μεγαλόπνευστα βέλογο ποιητή, ένα τόσο δικαιο, άκριβόλογο και λεπτομερειακό βιβλίο που δημοσιεύτηκε σε συνέχειες στο «Μερκνύντε Φράνς». Επίσης στον Σβιάτγκ, οι τευτονικές χώρες χρωστίανε μιάν έξοχη έπαλογή από το ποιητικό έργο του Βερλάιν που μετάφρασε με τη μεγαλύτερη τένικατέσσα, συνοδεύοντας τη μετάφρασή του μ' ένα μελετημένο πρόλογο για τόν συγγραφέα της «Σοφίας».

Ο Σβιάτγκ πρωτοφάνηκε με μια συλλογή διηγημάτων που βήκανε με τόν τίτλο ή «Άγάπη της Έρικας Έβαλντ» και που πρόδινε μεγάλη φαντασία συνδυασμένη με μια ύψηλη καλλιτεχνική άσθηση. Το βιβλίο αυτό, που τόν έβαζε άμέσως στην πρώτη γραμμή των διηγηματογράφων, μεταφράστηκε σε λίγο σε πολλές γλώσσες κ' οι πολές εκδόσεις διαδεχόνταν ή μια την άλλη.

Έδινε κατόπιν μια δεύτερη συλλογή διηγημάτων: «Πρώτες Άνομησίες» ή τις ίδιες φλέβας με τα προηγούμενα και με την ίδια έπιτυχία.

Ο Στέφαν Σβιάτγκ έντεπύταρε κι' ως δραματογράφος μ' ένα έμμετρο έργο : το «Θεσπίτη» που παρестάθηκε σε πολλές γερμανικές σκηνές, κι' άμέσως τ' άκοιούθηκε ο «Μεταμφεσμένος κομμικός», επίσης έμμετρο. Ύστερα ήρθε ή «Κυρά της Θάλασσας», δράμα σε στίχους που σημειώσανε μεγάλη έπιτυχία και μεταξύ των διευθυντών των θεάτρων και στο κοινό. Μια ποιητική συλλογή : «Πρώιμα στεφάνια» και πλήθος ποιήματα σκορπισμένα σε περιοδικά, φανέρωσαν τόν Σβιάτγκ, ποιητή με έξαιρετικό λυρισμό.

Το 1915 άρχισε το μεγάλο βιβλικό άντιπολεμικό δράμα του, τόν «Τερεμία» που δημοσιεύτηκε σε κομμάτια στην «Κλαρτέ». Ου άσυγκεκρισώ, ελπει με μια φόρμα συμβολική ή τι τράνταση της ψυχής μου: την προσπάθεια για το μέλλον, το μίσος για τόν πόλεμο και τόν ύπαιψιο του πολέμου, την μοίρα του Ζιωρές κι' άλλων προφητών των όποιων πολλοί δεν ήσαν ένωμένοι άδερφικά». Το δυνατό αυτό δράμα παρестάθηκε για πρώτη φορά στη Ζυρίχη—ένώ έξακολουούσε το πανευρωπαϊκό μαζελιό—μπροστά σ' ένα πλήθος που χειροκροτούσε δαιμονισμένα, κι' άργότερα, στη Βιέννη, με την ίδια έπιτυχία.

Ηδη, πριν από το 1914, ο αούστριακός ποιητής συγκαταριθμούσε μεταξύ των καλύτερων του φίλων, πλάι με τόν Έμιλ Βεράρνεν και το συγγραφέα του Ζιάν-Κριστόφ για τόν όποιο είναν ο πρώτος που τράβηξε το ένδιαφέρο των γερμανικών χωρών. Κατά τη

διάρκεια τῆς παγκόσμιας καταστροφῆς, ἡ φιλία τῶν δύο μεγάλων συγγραφέων ώρίσασε καὶ ἀναπτύχθηκε. Ἡ κοινὴ ἐργασία τοὺς ἔκρινε. Ἐγὼ ἐπαίδωνταν ὁ καθένας τους μὲ ζῆλο στὴν ἀμοιβαία μετάφραση τῶν ἔργων τους, ἀγωνίζονταν, πλευρὸ μὲ πλευρὸ, γιὰ τὰ παλιὰ ἰδιαιτῆς τους, τὴν παγκόσμια ἀδερφοσύνη καὶ γιὰ τὴ διαφύλαξη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ.

Ἀπὸ τότε ὁ Σβράιγξ ἐξακολούθησε νὰ μεταφράζει Ῥομαίν Ρολλάν. Καὶ στὶς προσπάθειές τους οἱ Γερμανοὶ ὄφειλον τὴν παράσασιν τοῦ «Θαρθεὶ καιρός» στὸ γερμανικὸ, ὅσο καὶ τὶς μεταφράσεις τοῦ «Λιλουλί» καὶ «Κλερσαμπώ».

Ἐνα βιβλίον τοῦ Στεφάν Σβράιγξ ποὺ ἔκανε αἰσθησιμὴ στὴ Γερμανία εἶν' «Οἱ τρεῖς διδάσκαλοι»—τρεῖς δυνατὲς κριτικὰς μελέτες γιὰ τὸ ἔργον τῶν Ντίγκεν, Μπαλζάκ καὶ Ντοστογιέβσκι. Εἶν' ἡ πρὸ ζωντανῆ ἀνάλυσις ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπιθυμήσῃ γιὰ τὰ τρία αὐτὰ πνεύματα, ποὺ γνώρισεν πλέρια.

Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΟ 1926

Μιὰ στείρα χρονιά γιὰ τὴν κίνησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ὅλη ἐκδοτικὴ κίνησιν γενικὰ, μπορεῖ κανεὶς νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ 1926. Τὰ δύο—τρία λογοτεχνικὰ ἔργα ὁμοίων συγγραφέων ποὺ φάνηκαν—κατὰ τὸ πλείστον μιμησεις ξένων προτύπων—δὲ δικαιολογοῦν βέβαια μιὰ κίνησιν ἀξία νὰ μνημονευθῆ. Ἀπὸ τὰ διηγήματα μόνον μπορεῖ κανεὶς νὰ σημειώσῃ μιὰ σειρά ἀπὸ νουβέλλες τοῦ κ. Κόκκινου μετὸν τίτλον: «Ἐκείνος ποὺ δὲ χάσκει τίποτε» (Ἐκδ. Ζηράκιν), ἔργον ἀξίον νὰ προσεχθῆ γιὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ συγγραφέα του.

Καὶ σὲ κριτικὰ ἔργα ἡ ἴδια συνομίση. Μονάχα τὸ βιβλίον του κ. Βάρναλη. «Ὁ Σολωμὸς χωρὶς μεταφυσικὴ» (Ἐκδ. «Στοχαστή») ἀντιπροσωπεύει δουλειὰ ἀξιολογὴ καὶ εὐσυνείδητη, πολὺ διαφοροτικὴ ἀπὸ τὰ προχειρολόγια τῶν ἐφημεριδικῶν κριτικῶν ὁρθῶν. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἔδωκε ἀφορμὴν σὲ πολλὰς συζητήσεις (ἴδε καὶ Ἀπάντησιν Σπαταλά) καὶ ἔτσι ἔγινε αἰεὶ νὰ ξεκαθαρισθῆ μελετικὰ, θαρροῦμε, τὸ περιόχημον σολομικὸ ζήτημα.

Στὶς μεταφράσεις παρατηρήθηκε κάποιον ζωηρότητα κίνησιν ὅχι ὅμως ὅπως τὶς ἄλλες χρονιές. Σημειώνουμε μιὰ σειρά ἀπὸ διαλεκτὰ ἔργα Ρώσων καὶ Γάλλων ἰδίου λογοτεχνίου ἀπὸ τὸν Ἐκδοτὸν Οἶκον Γανιάρη καὶ τὶς δουλειάσιν μεταφράσεως τοῦ Δασκαλάκη ἀπὸ τὸν Κνούτ Χάμσον ποὺ ἀνάλαβε μὲ περισσὴ φροντίδα νὰ ἐκδόσῃ τὸ κ. Ζηράκιν. Στὶς μεταφράσεις ἀξίζει νὰ σημειωθῆ καὶ μιὰ τελευταία Ἐκδοτὴ ἀπὸ τὶς «Stances» τοῦ Μορεάς ἀπὸ τὸν Τέλλον Ἀγρον.

Ἀντίθετον τὸ ἐπιστημονικὸν βιβλίον καταχτῆ ὁλοένα

ἐδαφος σὴν Ἑλλάδα καὶ πάει νὰ πάρει τὴ θέσιν ποὺ τοῦ ἀξίζει. Ὁ Βασιλεῖον πλουτίζει τὴ σειρά τῶν φιλοσοφικῶν ἐκδόσεων του συνεχῶς, ὁ Γανιάρη ὁ ἴδιος, ὁ Ζηράκιν μετὰ τὴν «Μυθολογίαν» τοῦ Decharme ἔργα τὸν ἀ' τόμον τῆς «Ἱστορίας τῆς τέχνης» τοῦ Ι. Παναγιωτόπουλου, βιβλίον ἀρκετὰ ἐπιμελημένο.

Ὁ Ἐλευθεροδότης μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ἑξήτορας «Ἱστορίας τοῦ Ἑλλην. Ἐθνους» τοῦ Παπαρηγοπούλου ἐτοιμάζει μὲ δραστηριότητα τὸ Μεγάλον Ἑλληνικὸν Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν ποὺ καταπίστηκε.

Τὸ γενικὸν ὅμως συμπέρασμα τοῦ πρόχρονου αὐτοῦ ἀπολογισμοῦ εἶναι πὸς ἡ πνευματικὴ ζωὴ στὸ 1926 παρουσίασε ἀσυνείδητη κακομοιρία καὶ γυμνότητα. Ἀς εὐχρηθῆμε γιὰ καλύτερον τὸ 1927 καὶ γονιμώτερον.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΙ

—Τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ὕλης τοῦ περιοδικοῦ ἔχει ὁ Μίλιος Χουρμούζιος, (Ἀλωπεκῆς 13—Ἀθήνα) πρὸς τὸν ὅποιον στέλλεται καὶ ἡ συνεργασία.

—Πολλὴ ὕλη στοιχειοθετημένη στὸ τυπογραφεῖον μένει ἀναγκαστικὰ γιὰ τὸ ἐρχόμενο. Ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀναγνωστῶν ἐξαρτᾶται καὶ ἡ αὔξησις τῶν σελίδων τοῦ περιοδικοῦ μας γιὰ ν' ἀναποκρίνεται καλύτερα τὸ σκοπὸν του.

—Ἀναμφισβήτητον πὸς τὸ σημερινὸν φυλλάδιον παρουσιάζει μερικὰς ἐλλείψεις τόσο στὴν τεχνικὴν του ἐμφάνισιν ὅσο καὶ στὴν κατανομή τῆς ὕλης του, πρᾶμα ποὺ ὑποσχόμαστε νὰ διορθώσουμε ἀπὸ τὸ δεύτερον φύλλον.

—Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα τοῦ β' φύλλου μπορούμε ν' ἀναγγελοῦμε τὴν συνεργασίαν τοῦ Νικολαΐδου καὶ Πικροῦ καθὼς καὶ μιὰ πλατεία κριτικὴ γιὰ τὸ ἔργον τοῦ πρώτου ἀπὸ τὸ φίλον κυβερνήτην μας κ. Φ. Μιχαλόπουλον.

—Ἡ «Λογος. Ἐπιθεώρησις» θ' ἀναγγέλλει κάθε βιβλίον ποὺ θὰ τῆς στέλνεται καὶ θὰ τὸ κρίνει μὲ τὴν ἀποστολὴν δύο ἀντιτύπων.

—Τὸ φύλλον τοῦτο θ' ἀποσταλεῖ σ' ὅλα τὰ φιλολογικὰ περιοδικὰ γι' ἀνταλλαγὴν, προκαίμενον ἀπὸ τὸ ἐρχόμενο φύλλον νὰ ἐγκαινιάσουμε ἐδικὴν κριτικὴν σελίδα γιὰ τὸν περιοδικὸν τύπον.

—Ἀνάγκη νὰ δηλωθῆ πὸς τὴν σειρά τῆς ὕλης δὲν κανονίζει καμιά προτίμησιν ἀλλὰ μόνον οἱ τεχνικαὶ ἀπαιτήσεις γιὰ τὴν καλύτερην ἐμφάνισιν τοῦ περιοδικοῦ.

—Τὸ πρῶτον φύλλον στέλνεται σ' ἀρκετοὺς, σ' ὅσους νομίζουμε πὸς ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν λογοτεχνικὴν κίνησιν στὴν Ἑλλάδα καὶ γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴν γενικὰ. Ὅσοι θὰ κρατήσουν τὸ πρῶτον φύλλον λογίζονται συνδρομητῆς καὶ παρακαλοῦνται νὰ μᾶς στείλουν τὸ ἀντίτιμον τῆς συνδρομῆς τους ἢ ποῖα εἶναι πάντα προπληρωτέα. Ἐπίσης στοὺς φίλους μας ἀποστέλλουμε περισσώτερα φύλλα μὲ τὴν παράκλησιν νὰ τὰ διακῆσουν ὅπως θεωροῦν καλύτερα. Οἱ ἐπιστοφῆς παρακαλοῦμε νὰ διευθύνονται στὴ «Λογος. Ἐπιθεώρησις», Ἀλωπεκῆς 13, Ἀθήνα.

ΕΚΔ. «ΣΑΛΠΙΓΓΟΣ»

Τύποιμα Ραφτῶν 8 Λαμπροπούλου
Κολοκotroni 13